

KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN VÄLISET KUMPPANUUS- SOPIMUKSET LAPISSA

Silja Junes ja Riikka Kesonen

Sosiaalialan opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

2015

Sosiaalialan koulutusohjelma
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Silja Junes & Riikka Kesonen	Vuosi	2015
Ohjaaja	Päivi Muranen & Heli Arola		
Toimeksiantaja	Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry		
Työn nimi	Kuntien ja järjestöjen väliset kumppanuussopimukset Lapissa		
Sivu- ja liitemäärä	49 + 13		

Tutkimme opinnäytetyössämme Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välistä yhteistyötä ja kumppanuussopimuksia. Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Pyrimme selvittämään onko kuntien ja järjestöjen välisten yhteistyössä sekä kumppanuussopimusten solmimisessa alueellisia eroavaisuuksia ja löytyykö sopimuksellisia eroja eri järjestötyyppien välillä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Onko Lapin kunnissa yhteistyötä järjestöjen kanssa?
2. Onko Lapin kunnissa sopimuksellista kumppanuutta?
3. Onko yhteistyössä ja sopimuksellisuudessa alueellisia eroavaisuuksia?

Käytimme opinnäytetyössämme kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Keräsimme aineiston kyselylomakkeiden avulla, jotka lähetimme jokaiseen Lapin kuntaan. Lapissa on kaksikymmentäyksi kuntaa, joista neljätoista vastasi kyselyymme. Vastausprosentti oli 67. Lapin kunnissa sopimuksellista kumppanuutta järjestöjen kanssa on vielä melko vähän, vaikka yhteistyötä toimijoiden välillä tehdään paljon ja kolmannen sektorin merkitys tiedostetaan kunnissa.

Teoreettisessa viitekehyksessä esittelemme järjestötoimintaa ja kolmatta sektoria erityisesti Lapin näkökulmasta, yhteiskunnallista rakennemuutosta sekä kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä ja sen merkitystä. Teoreettinen viitekehys pohjustaa tutkimustamme.

Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Silja Junes & Riikka Kesonen	Year	2015
Supervisor	Päivi Muranen & Heli Arola		
Commissioned by	Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry		
Subject of thesis	Cooperation between municipalities and associations in Lapland		
Number of pages	49 + 13		

In our thesis we study cooperation between municipalities and associations in Lapland and also the partnership agreements they have. The mandatory of the thesis is Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Our aim is to resolve the differences in Lapland's municipalities' partnership agreements and cooperation in different areas. We're also resolving if there are contractual differences in different areas of Lapland.

Our thesis research questions are:

1. Are the Lapland's municipalities cooperating with the associations?
2. Are there contractual partnership in Lapland's municipalities?
3. Are there differences in cooperation and contractual partnership in different areas?

Our thesis is a quantitative research. We used a questionnaire survey which we sent to every municipality in Lapland. There are twenty one municipalities in Lapland and fourteen of them answered to our questionnaire. The answering percent was 67. There are few partnership agreements in Lapland's municipalities, even though municipalities are cooperating with the different associations. Also the meaning of associations is recognized in municipalities.

In the theoretical framework we are presenting association work and the third sector especially from the Lapland's point of view, social restructuring and the cooperation between municipalities and associations and the meaning of cooperation. The theoretical framework will outline our thesis.

Key words

association cooperation, third sector, restructuring

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	7
2.1	Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	7
2.2	Aineiston hankinta	8
2.3	Kyselylomakkeen kysymykset	10
2.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	12
3	KOLMAS SEKTORI	14
3.1	Yhteiskunnan kolme sektoria	14
3.2	Historiaa.....	15
3.3	Kolmannen sektorin merkitys.....	16
3.4	Kansalaisyhteiskunta	18
4	HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN SUUNNAN MUUTOS.....	20
4.1	Rakennemuutos.....	20
4.2	Kolmannen sektorin muuttunut rooli	23
5	KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN VÄLINEN YHTEISTYÖ	25
5.1	Viitekehystä	25
5.2	Yhteistyö, verkostot ja kumppanuus	26
5.3	Yhteistyön muodostuminen.....	27
5.4	Yhteistyön merkitys.....	30
6	LAPIN KUNNAT JÄRJESTÖJEN TOIMIALUEENA	32
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8	POHDINTA.....	43
	LÄHTEET.....	46
	LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Valtion ja kuntien talous on kiristynyt Suomessa 2010-luvulla, minkä seurauksena julkisia menoja pyritään pienentämään. Vastuuta esimerkiksi hyvinvointipalvelujen tuottamisesta siirretään yhä enemmän eri yhteisöille, kuten järjestöille. (Koskiahho 2014, 13.) Kolmannen sektorin ja kuntien välinen yhteistyön merkitys nousee esille erityisesti Lapin maakunnassa, jossa kuntakoot kasvavat, useimpien maaseutukuntien väestö vähenee ja ikärakenne muuttuu väestön vanhetessa, työikäinen väestön määrä pienenee sekä palvelujen tarve muuttuu. Vaikka palvelujen tuottaminen on pääsääntöisesti kuntien vastuulla, ne eivät voi yksin vastata vallitsevaan palvelutarpeeseen. (Pihlaja 2010a, 12.)

Opinnäytetyömme aihe pohjautuu Lapin liiton tekemään Lapin järjestöstrategiaan ja siinä esitettyihin tavoitteisiin. Toimeksiannon taustalla on Lappilaisten järjestöjen laatima ensimmäinen maakunnallinen järjestöstrategia, jonka Lapin liiton hallitus hyväksyi kokouksessaan vuonna 2014. (Ahola 2015.) Lapin järjestöstrategian yhtenä pitkän aikavälin tavoitteena on järjestöjen ja kuntien välinen suunnitelmallinen yhteistyö, jonka nähdään perustuvan sopimukselliseen ja yhteistyöpohjaiseen malliin. Se mahdollistaa hyvinvointia tukevan toiminnan ja palvelujen tuottamisen sekä uusien ratkaisujen kehittämisen ja käyttöönoton. Kumppanuuteen perustuvalla yhteistyöllä vahvistetaan myös järjestöjen toimintaedellytyksiä. (Ahola 2015.) Keräämäämme tutkimusaineistoa hyödynnetään järjestö-kuntayhteistyön kehittämisessä ja hyvien järjestö-kuntayhteistyön toimintamallien levittämisessä.

Tutkimme opinnäytetyössämme kaikkien Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välistä yhteistyötä sekä sopimuksellista kumppanuutta. Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Yhdistys halusi saada selvityksen siitä, millaiselta Lappi näyttää sopimuksellisen järjestöyhteistyön näkökulmasta. Pyrimme selvittämään onko kuntien ja järjestöjen välisten kumppanuussopimusten solmimisessa alueellisia eroavaisuuksia sekä löytyykö

kumppanuudessa sekä yhteistyössä eroja eri järjestötyyppien välillä. Emme tarkastele yksittäisten sopimusten sisältöjä, vaan haluamme selvittää kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välisiä yleisimpiä sopimuskäytänteitä.

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry on kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään tasa-arvoa ja sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamista sekä lisäämään kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Yhdistys kehittää paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivan sosiaali- ja terveystoiminnan välistä yhteistyötä sekä tukee verkostotyöskentelyä edistäen yhteistyötä julkishallinnon ja kolmannen sektorin välillä. (Lappilaiset.fi 2015, hakupäivä 27.3.2015)

Opinnäytetyömme rakenne jakautuu teoriaosuuteen, jossa avaamme työmme keskeiset käsitteet sekä muodostamme työmme teoreettisen viitekehyksen. Opinnäytetyömme aihe linkittyy tiiviisti vallitseviin yhteiskunnan rakenteiden muutokseen, kolmannen sektorin muuttuvaan rooliin sekä palvelurakenteen muutokseen. Opinnäytetyömme toteutusosuudessa kuvaamme tarkemmin opinnäytetyömme prosessia ja tutkimusmenetelmää. Käytämme opinnäytetyössämme kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Keräsimme tutkimusaineiston kyselylomakkeiden avulla, jotka lähetimme sähköisesti jokaiseen Lapin kuntaan syksyn 2015 aikana. Opinnäytetyömme analyysiosuudessa analysoimme kyselylomakkeiden avulla keräämäämme aineistoa.

Työmme keskeisimpiä käsitteitä ovat rakennemuutos, kolmas sektori sekä järjestöyhteistyö. Opinnäytetyömme aihe linkittyy tiiviisti myös vallitseviin yhteiskunnallisten rakenteiden muutokseen, kolmannen sektorin muuttuvaan rooliin sekä palvelurakenteen muutokseen. Opinnäytetyömme aihe pohjautuu Lapin liiton tekemään Lapin järjestöstrategiaan ja siinä esitettyihin tavoitteisiin.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry, joka pyysi selvityksen siitä, miltä Lappi näyttää sopimuksellisen järjestyhteistyön näkökulmasta. Tavoitteena on kartoittaa Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välistä yhteistyötä sekä sopimuksellisen kumppanuuden käytänteitä. Pyrimme selvittämään onko kuntien ja järjestöjen välisessä yhteistyössä sekä kumppanuussopimusten solmimisessa alueellisia eroavaisuuksia ja löytyykö sopimuksellisia eroja eri järjestytyyppien välillä. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat melko selkeitä ja valmiiksi rajattuja toimeksiantajamme taholta.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Onko Lapin kunnissa yhteistyötä järjestöjen kanssa?
2. Onko Lapin kunnissa sopimuksellista kumppanuutta?
3. Onko yhteistyössä ja sopimuksellisuudessa alueellisia eroavaisuuksia?

Kerättyä tutkimustietoa hyödynnetään järjestö-kuntayhteistyön kehittämisessä ja hyvien järjestö-kuntayhteistyön toimintamallien levittämisessä. Opinnäytetyömme avulla selviää, missä Lapin alueilla kuntien ja järjestöjen yhteistyö on jo sopimuksellista. Tämän tiedon avulla toimeksiantajamme voi kohdentaa vaikuttamistyötä sellaisiin kuntiin, joissa sopimuksellista yhteistyötä ei ole ollenkaan tai se on vähäistä. Opinnäytetyömme aihe linkittyy vahvasti Lapin järjestöstrategian tavoitteisiin, jossa keskeisenä tavoitteena on vahvistaa yhteistyötä järjestöjen ja kuntien välillä. Järjestöjen ja kuntien välisen kumppanuuden nähdään puolestaan vahvistavan järjestöjen toimintaedellytyksiä. (Lapin Liitto 2014, 10.)

2.2 Aineiston hankinta

Tutkimusmenetelmät voidaan jakaa kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen, eli laadulliseen ja määrälliseen, tutkimukseen (Kananen 2011, 12). Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus eroavat toisistaan useilla eri tavoilla. Kun kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään selvittämään ja ymmärtämään tutkimusaihetta sekä tulkitsemaan sitä, kvantitatiivisessa tutkimuksessa pääpaino on tarkkailussa sekä mahdollisten syy-seuraussuhteiden merkityksessä. (Kananen 2011, 12.) Käytämme opinnäytetyössämme kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusmenetelmää, sillä tavoitteenamme ovat Lapin kuntien järjestöjen ja kuntien välisten kumppanuussopimusten määrän selvittäminen sekä niiden tutkiminen. Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada selville, millaiselta Lappi näyttää sopimuksellisen järjestöyhteistyön näkökulmasta.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen pääpaino on ilmiön ja siihen vaikuttavien tekijöiden tutkimista, kun taas määrällinen tutkimus keskittyy jo valmiin ilmiön tarkkailemiseen (Kananen 2011, 15). Kvantitatiivisen tutkimusotteen tiedonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi aikajana-analyysi sekä kyselylomake. Kyselylomake on yleisin tapa kerätä tarvittavia tietoja kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Kananen 2011, 12.) Pyrimme opinnäytetyössämme saamaan vastauksen tutkimuskysymykseemme kyselylomakkeen (Liite 2) avulla. Lähetämme sen jokaiseen Lapin kuntaan, jotka ovat Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio (Lappi.fi, hakupäivä 24.11.2015).

Käsitlemme saamamme havaintoaineistoa tilastollisia menetelmiä käyttäen, jotta pystymme tekemään sen pohjalta yleistäviä johtopäätöksiä tutkimastamme aiheesta. (Kananen 2010, 13.) Käytämme Webropol-kyselylomaketta. Sen avulla saamme vastaukset suoraan tilastolliseen muotoon, jolloin tulosten analysointi on helppoa ja selkeää. Tulosten visuaalinen muoto on lisäksi toimeksiantajamme toive.

Tutkimukseen vastaajien ollessa jokin erityisryhmä, vastausprosentin voi odottaa olevan suuri (Remes ym. 1997, 196). Päätimme etsiä kyselyymme vastaajat ensin kuntien nettisivujen välityksellä. Tämä osoittautui kuitenkin liian vaikeaksi, sillä kuntien henkilöstön virkanimikkeistä oli vaikea päätellä, kuka kyselyyn osaisi vastata. Näin ollen päätimmekin soittaa jokaiseen kuntaan ja etsiä oikean henkilön puhelimitse. Soitimme puhelinvaihteeseen, jossa meille luovutettiin mahdollisen vastaajan yhteystiedot. Tämän jälkeen otimme vielä puhelimitse yhteyttä kyseiseen henkilöön ja kerroimme opinnäytetyöstämme sekä selvitimme hänen vastaushalukkuuttaan. Jos henkilö ei vastannut useiden soittoyritysten jälkeen, lähetimme kyselyn suoraan hänen sähköpostiinsa.

Lähetimme kyselylomakkeet kaikille vastaajille sähköpostiin, johon he pääsivät sähköpostiin liitetyn linkin kautta. Sähköpostiviesti (Liite 1) toimi saatekirjeenä. Siinä kerroimme, mikä opinnäytetyömme tarkoitus on, kuka on toimeksiantajamme, miten opinnäytetyömme julkaistaan, sekä omat yhteystietomme. Saatekirjeessä ohjeistimme vastaajia myös vastaamaan kyselyyn määräaikaan mennessä, joka oli kahden viikon kuluttua kyselyiden lähettämisen jälkeen.

Vastaajista kyselyymme vastasi määräaikaan mennessä kymmenen kuntaa. Tämän jälkeen otimme uudelleen yhteyttä henkilöihin, joilta emme vielä olleet saaneet vastausta ja muistutimme heitä kyselyyn vastaamisesta. Vastaajien muistuttaminen kyselylomakkeen täyttämisestä useimmiten nostaa vastausprosenttia (Remes ym. 1997, 196). Muistutettaessa kunnan työntekijät joko ohjeistivat meidät lähettämään kyselyn jollekin toiselle kunnan työntekijälle, tai pyysivät lähettämään sen uudelleen heille itsellensä. Osa vastaajista emme saaneet enää kiinni.

Mahdollisen kyselyyn vastaajan löytäminen melko vaikeaa, kuten osasimme opinnäytetyöprosessin alussa odottaakin. Kunnista ei löytynyt selkeästi henkilöä, joka vastaisi järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön koordinoinnista. Päinvastoin, kunnissa vastaajien taustat olivat hyvin moninaiset. Vastaajia olivat muun muassa hallintojohtaja, kunnan sihteeri, kansliajohtaja, perusturvajohtaja, vapaa-aikasihteeri sekä hallinto- ja kehittämisjohtaja. Osa vastaajista kuulosti puhelun

aikana epäroivältä ja epävarmalta ja totesi kyselyn kuulostavan melko haasteelliselta muun muassa järjestökentän moninaisuuden vuoksi. Lisäksi monen mielestä vastaajia tulisi olla useampi kunnan eri sektoreilta, kuten sivistystoimesta sekä sosiaali- ja kulttuuritoimesta. Päätimmekin lähettää muutaman kunnan kohdalla kyselyn eri henkilöille.

Myös vastausten takaisinsaanti osoittautui haasteeksi. Soitimme uudestaan henkilöille, jotka eivät vastanneet kyselyyn määräaikaan mennessä, jolloin osa vastaajista totesi heidän kuntansa tekevän niin vähän sopimuksellista yhteistyötä järjestöjen kanssa, etteivät kokeneet tarpeelliseksi vastata. Yksi henkilö ilmoitti suoraan vastaushaluttomuutensa. Osa ei vastannut soittoyritykseen, joten lähitimme kyselyt uudemman kerran viikon päähän asetetun määräajan kanssa. Lopujen lopuksi neljätoista kuntaa kahdestakymmenestäyhdestä vastasi kyselyymme. Kunnat, jotka vastasivat kyselyymme, olivat Enontekiö, Inari, Kemimaa, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki sekä Ylitornio. Vastausprosentti on 67. Vastausprosenttiin vaikutti erityisryhmälle suunnattu kyselylomake sekä vastaajien muistuttaminen.

2.3 Kyselylomakkeen kysymykset

Laadimme kyselylomakkeen (Liite 2) tätä tutkimusta varten toimeksiantajamme Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry:n toiveiden sekä tutkimuskysymysten mukaisesti. Olimme jo toimeksiannon alkuvaiheessa keskustelleet mahdollisista kyselylomakkeen kysymyksistä, mutta sen lisäksi saimme yhdistykseltä melko valmiin kyselylomakepohjan. Se sisälsi kysymyksiä, jotka mekin olimme päättäneet kysyä ja sellaisia, joita emme olleet vielä ajatelleet. Kyselylomake on suuriltaan strukturoitu, eli olemme antaneet kysymyksiin valmiit vastausvaihtoehdot kuitenkin niin, että niiden lopussa on avoimen vastauksen vaihtoehto. Lomake sisältää sekä moni valinta- että avoimia kysymyksiä.

Päädyimme opinnäytetyössämme keräämään tietoa kyselylomakkeella, jotta tutkimukseen valitut vastaisivat samoihin kysymyksiin ja kysymyksillä olisi sama merkitys kaikille vastaajille (Ahola 2007, 56). Kysymysten ei tulisi jättää tilaa vastaajien henkilökohtaisille tulkinnoille. Tällä tavalla kysymyksemme pysyvät johdonmukaisina ja vastauksia on helppo käsitellä tilastollisesti. Kyselylomakkeen on mitattava juuri sitä asiaa, mitä me pyrimme sitä käyttämällä mittamaan. Tätä kutsutaan tutkimusmenetelmän validiteetiksi, eli pätevyudeksi. (Mäkinen 2006, 87.) Kvantitatiivista metodologia käytettäessä on tärkeää, että jokaisen kysymyksen tulee vastata asettamaamme tutkimusongelmaan ja jokaisen kysymyksen kohdalla meidän olisi pystyttävä perustelemaan vastausten merkittävyys tutkimuskysymyksemme kannalta. (Kananen 2008, 15.)

Kyselylomakkeessa pyysimme vastaajia kirjoittamaan, mitä kuntaa hän edustaa. Tämä tieto on merkityksellinen tutkimuskysymyksemme kannalta, sillä tavoitteenamme on selvittää järjestöyhteistyötä kuntakohtaisesti. Lisäksi toimeksiantajamme halusi tiedon siitä, missä kunnissa yhteistyö on jo sopimuksellista, joten kunnan selvittäminen opinnäytetyössämme on tärkeää.

Kyselylomakkeessa tiedustelimme, onko kunnissa järjestökoordinaattoria, joka vastaa kuntien ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä. Tämä kysymys ei varsinaisesti ole tutkimuskysymyksemme kannalta kovinkaan merkittävä. Halusimme kuitenkin esittää kysymyksen, sillä Lapin liiton järjestö-strategian mukaan kunnassa toimiva järjestökoordinaattori tai järjestöyhdys-henkilö mahdollistaisi kunnissa eri toimijoiden välisen koordinoitun yhteistyön (Lapin liitto 2014, 42). Lisäksi soitettuamme kuntiin opinnäytetyömme tiimoilta huomasimme kuinka tärkeä tällainen henkilö kunnissa olisi. Järjestöjen rooli kuntien kumppanina tulee lisääntymään. Seuraavissa kysymyksissä selvitimme, minkä toimialan järjestöjen kanssa kunnat tekevät yhteistyötä ja sopimuksellista kumppanuutta, mitä yhteistyö ja kumppanuus koskevat, kuntien tärkeimpiä yhteistyökumppaneita sekä millaista yhteistyötä kunnat haluaisivat järjestöjen kanssa tehdä.

2.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Kvantitatiiviseen tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä käsitteitä ovat reliabelius sekä validius. Tutkimuksessa reliabelius tarkoittaa saatujen tutkimustulosten toistettavuutta. Sen tarkoituksena on sulkea tutkimuksen tuloksista pois mahdolliset sattumanvaraisuudet. Tutkimusmenetelmän validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri niitä asioita, joita sen avulla pyritään mittaamaan. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 1997, 231.)

Eettisyyden voidaan ajatella olevan jokaisessa valinnassa, jonka tutkija tekee tutkimusprosessinsa aikana (Pohjola 2007, 12). Tutkimuksen eettisyyttä voidaan arvioida monista eri näkökulmista käsin, joita ovat esimerkiksi tiedon intressin etiikka, tiedon hankinnan etiikka ja tiedon tulkitsemisen etiikka. Tiedon intressin etiikka sisältää kysymykset aiheen valinnasta, aiheen teoreettisesta ankkuroinnista, tutkimuksen rajauksesta ja tutkimuskysymysten asettamisesta. (Pohjola 2007, 11.)

Tiedon hankkimisen etiikkaan liittyy tutkijan suhde tutkimustulokseen sekä tutkimusjoukon ja aineiston hankinta (Pohjola 2007, 11). Meillä itsellämme ei ole henkilökohtaista suhdetta tutkimuksen tuloksiin tai tutkimusjoukkoon, mutta toimeksiantajallemme opinnäytetyömme tulokset ovat hyödyllisiä. Päätimme käyttää tulosten keräämiseen kyselylomakkeita, jotka lähetimme Lapin kuntiin sellaisille työntekijöille, jotka osaisivat niihin vastata.

Tiedon tulkitsemisen etiikka koskee aineiston analyysin valintaa ja toteuttamista, saatujen tulosten tulkintaa, niiden käsitteellistämistä ja niiden esittämisen muotoilua (Pohjola 2007, 11). Kvantitatiivinen tutkimus on prosessi, jossa on useita eri vaiheita. Voidaan sanoa, että aineiston ollessa kerättynä, on suurin osa kvantitatiivisen tutkimuksen vaiheista valmiina. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tarkat analyysimenetelmät, jotka määräävät sekä ohjaavat prosessin eri vaiheita. Tutkijan omille tulkinnoille ei kvantitatiivisessa tutkimuksessa jää varaa, vaan analysointi tehdään ennalta sovittujen sääntöjen mukaan. (Kananen 2011, 20.)

Opinnäytetyöt ovat usein kuvailevia tutkimuksia. Silloin analysointimenetelminä voivat olla tunnusluvut, jotka kuvaavat aineiston rakennetta, ristiintaulukointi ja riippuvuusanalyysit. (Kananen 2011, 85.) Aineiston johtopäätökset, tulkinta ja analyysi ovat tutkimuksen tärkeimpiä vaiheita. Niistä selviää vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tulisi olla yhtenäinen kokonaisuus, jossa eri vaiheet muodostavat yhdessä yhtenäisen kokonaisuuden. (Remes, Hirsijärvi & Saja-vaara 1997, 221.) Tutkimusprosessin seurauksena syntyviä eettisiä haasteita ovat tiedon julkistamisen sekä käyttämisen etiikka (Pohjola 2007, 12).

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen sen merkittävyyden ja hyödyn vuoksi. Opinnäytetyömme toimeksiantaja Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry halusi tutkimuksen Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välisestä kumppanuussopimuksista. Opinnäytetyömme on heille merkityksellinen, sillä opinnäytetyömme aihe linkittyy vahvasti Lapin järjestöjen tahtotilaa kuvastavan Lapin järjestöstrategian tavoitteisiin, jonka yksi keskeinen tavoite on vahvistaa yhteistyötä järjestöjen ja kuntien välillä. Järjestöjen ja kuntien välisen kumppanuuden taas nähdään vahvistavan järjestöjen toimintaedellytyksiä. (Lapin Liitto 2014, 10.)

Keräämäämme tutkimustietoa hyödynnetään järjestö-kuntayhteistyön kehittämässä sekä hyvien järjestö-kuntayhteistyön toimintamallien levittämisessä. Opinnäytetyömme avulla selviää, missä Lapin alueilla kuntien ja järjestöjen yhteistyö on jo sopimuksellista. Toimeksiantajamme voi tämän tiedon avulla kohdentaa vaikuttamistyötä sellaisiin kuntiin, joissa sopimuksellista yhteistyötä ei ole ollenkaan tai se on vähäistä. Pyrimme esittämään kyselylomakkeen vastaukset visuaalisessa muodossa, jotta vastauksia on mahdollisimman helppo tulkita. Tällä tavalla myös eri kunnista saatuja tuloksia on helppo vertailla. Lisäksi toimeksiantajamme toiveena oli saada tulokset visuaaliseen, helposti ymmärrettävään muotoon. Pyrimme pohjustamaan opinnäytetyöhömme liittyvän tutkimuksen eri lähteistä kerätyllä teoriolla. Teimme opinnäytetyöprosessin aluksi mahdollisimman kattavan tutkimussuunnitelman, jonka ohjaavat opettajamme hyväksyivät.

3 KOLMAS SEKTORI

3.1 Yhteiskunnan kolme sektoria

Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa voidaan nähdä olevan kolme yhteiskunnallista toimijaa, jotka ovat kolmas sektori, julkinen sektori ja markkinat (Hokkanen, Kinnunen & Siisiäinen 1999, 79). Kolmatta sektoria on luonnehdittu monin eri tavoin. Usein sen ajatellaan olevan perheiden, valtion ja yritysten keskiössä, sillä se koskettaa kaikkia näitä toimijoita (Hietanen, Kinnunen & Siisiäinen 2000, 71). Yritystoiminnasta sen erottaa voittoa tavoittelematon toimintatapa. Kolmas sektori keskittyykin rahan sijasta sosiaaliseen pääoman tavoitteluun ja kasvattamiseen. (Hokkanen, Kinnunen & Siisiäinen 1999, 79.)

Kolmannella sektorilla ei ole Suomessa eikä maailmalla yhtä vakiintunutta nimeä tai määritelmää. Siitä käytetään kansainvälisesti useita eri nimityksiä, kuten yleishyödyllinen yhteisö, vapaaehtoissektori, sosiaalitalous tai voittoa tavoittelematon sektori. Neljä vakiintunutta toimintaperiaatetta kolmannen sektorin toimijoille ovat kuitenkin voiton tavoittelemattomuus, vapaaehtoisuus, toiminta, joka on vapaata julkisesta vallasta sekä ohjaajina toimivat kansalaiset. (Pihlaja 2010a, 21.)

Kolmannen sektorin toiminnan ollessa usein ainakin osittain vapaaehtoistyöllä toteutettavaa ja näin ollen myös kansalaisten aktiivisuudesta riippuvaa, julkisen hallinnon tehtäviä määrittävät niiden tarpeellisuus yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja ne rahoitetaan verovaroin. (Hokkanen, Kinnunen & Siisiäinen 1999, 80.) Julkista sektoria voidaan määritellä kuitenkin myös usealla muulla eri tavalla. Jan-Erik Lanen (1993) mukaan julkinen sektori voidaan jakaa neljään eri määritelmään. Ensimmäisessä määritelmässä julkinen sektori nähdään valtion julkisena päätöksentekona ja sitä seuraavina vaikutuksina. Toinen määritelmä taas kuvaa julkista sektoria investointeina, tulonsiirtoina ja julkisena kulutuksena, kolmas määritelmä keskittyy ainoastaan julkiseen kulutukseen ja investointeihin julkisen sektorin tehtävänä. Neljäs määritelmä taas käsittää julkisen tuotannon. (Helander 1998, 24.) Yksityisellä sektorilla toimivat yhtiöt, yritykset, säätiöt,

osuuskunnat sekä itsenäiset yrittäjät. Myös kirkot ja seurakunnat ovat osa yksityistä sektoria. (Tilastokeskus 2015, hakupäivä 28.7.2015).

3.2 Historiaa

Vielä 1960- ja 1970-luvuilla hyvinvointivaltion kehittyessä ja valtiokeskeisen ajattelutavan vahvistuessa ajateltiin, että kolmannen sektorin toiminnalla ei ole yhteiskunnan kannalta suurta merkitystä. Uskottiin, että valtion ja kunnan palvelut olisivat riittäviä turvaamaan ihmisten hyvinvoinnin sekä sosiaalisen turvallisuuden. (Möttönen ja Niemelä 2005, 15-17.) 1970-luvulla toiminta Suomessa oli erittäin valtio-keskeistä. Alettiin rakentaa hyvinvointivaltiota, jossa valtio yksistään oli merkittävässä asemassa ja kunnat toimivat valtiotason määräämällä tavalla. Tämä oli tehokas keino saada suomalaista hyvinvointivaltiota rakennettua, mutta kuntien demokraattisuudelle ja itsemääräämisvallalle ei jäänyt tilaa. (Möttönen ja Niemelä 2005, 31.) Myös järjestöjen näkyvyys alkoi kasvaa 70-luvulla, mutta niiden toiminta oli vielä täysin kuntaan sidoksissa eikä rooli ollut erityisen merkittävä. Valtio siirsi järjestötoimintaa kuntien vastuulle, koska tämän uskottiin edistävän parhaiten demokratiaa. (Möttönen ja Niemelä 2005, 32.)

1980-luvulla kansalaisilla heräsi halu vaikuttaa kuntaa ja Suomea koskeviin päätöksiin. Valtiokeskeistä mallia alettiin kritisoida voimakkaasti. (Möttönen ja Niemelä 2005, 33.) 1980-luvulla yhteiskuntaa alettiin muokata institutionaalisesta valtiosta kohti kilpailuyhteiskuntaa. Kilpailuyhteiskunnassa valtion rooli jäi pienemmäksi ja kunnat nähtiin keskenään kilpailevina ja enemmän tehokkuutta tavoittelevina. (Möttönen ja Niemelä 2005, 34.)

Vielä 1990-luvulla ajateltiin, että järjestötoiminta on vain muiden sektorien toiminnan täydentämistä ja ei näin ollen ole merkittävässä roolissa (Möttönen ja Niemelä 2005, 15-17). 1990-luvun lama kuitenkin nosti esille myös järjestöjen tärkeyden, kun huomattiin että pelkkä valtion apu ei kaikissa tilanteissa ole yksin riittävää (Möttönen ja Niemelä 2005, 18). Suomen julkinen valta tarvitsi apua vai-

keaan työttömyysongelmaan ja palvelutuotannon säilyttämiseen, jolloin apua haettiin järjestöiltä. Järjestöt pystyivätkin työllistämään melko paljon pitkäaikaistyöttömiä ja laajentamaan omaa palveluntuotantoaan hyvinvointipalvelujen säilyttämiseksi. (Harju 2003, 141.)

1990-luvulla alettiin kiinnittää huomiota myös sosiaalisen pääoman tärkeyteen. Huomattiin, että sosiaalinen pääoma on merkittävässä roolissa ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. (Möttönen ja Niemelä 2005, 19.) Sosiaalisella pääomalla kuvataan ihmisten ja yhteisöjen välisiä sosiaalisia verkostoja sekä näiden verkostojen sisällä syntyvää luottamusta (THL 2013, hakupäivä 11.9.2015). Sosiaalisen pääoman käsite sisältää ajatuksen, jonka mukaan ihminen pystyy saavuttamaan suurempaa hyvinvointia tekemällä asioita yhteisön, eikä pelkästään itsensä hyväksi (Hautamäki 2008, 41).

3.3 Kolmannen sektorin merkitys

Suomen yhteiskunta on muuttuvassa tilassa. Väestö ikääntyy, terveys- ja hyvinvointierot ihmisten kesken kasvavat sekä työttömyys lisääntyy. (Eronen & Hakkarainen & Peltosalmi & Särkelä 2012, 11.) Yhteiskunnan suurissa muutoksissa järjestöjen merkitys ja rooli ovat kasvaneet. Järjestöt pyrkivät vastamaan kansalaisten uusiin tarpeisiin, joihin julkiset palvelut eivät kykene yhtä nopeasti vastaamaan. Sosiaali- ja terveysjärjestöissä korostuvat ihmisten tasa-arvon vaaliminen sekä oikeudenmukaisuuden ja kansalaisten tärkeinä pitämien asioiden esiin nostaminen. Tuloerot, epätasa-arvo ja sosioekonomiset terveyserot vaativat myös järjestöjä vastaamaan kansalaisten tarpeisiin. (Eronen ym. 2012, 19.)

Järjestötoiminnan voidaan nähdä lisäävän hyvinvointia kansalaisten keskuudessa (Möttönen ja Niemelä 2005, 68.) Hyvinvointi on laaja käsite ja siihen kuuluu objektiivisesti mitattavia asioita, mutta se on myös henkilön oma subjektiivinen kokemus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 11). Hyvinvointi-käsitteellä voidaan viitata niin yksilölliseen hyvinvointiin kuin yhteisötason hyvinvointiin. Hyvinvoinnin

osatekijät jaetaan yleensä kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi. Yhteisötason hyvinvoinnin osatekijöitä ovat muun muassa elinolot, työllisyys sekä toimeentulo. Yksilöllinen hyvinvointi koostuu esimerkiksi sosiaalisista suhteista, itsensä toteuttamisesta, onnellisuudesta sekä sosiaalisesta pääomasta. (THL 2014, hakupäivä 11.10.2015.) Hyvinvoinnin sekä sosiaalisen pääoman edistäminen tuo konkreettisia säästöjä sosi- ja terveysalalle, sillä sen myötä ihmiset pysyvät sekä henkisesti että fyysisesti toimintakykyisempinä. (Möttönen ja Niemelä 2005, 68.)

Kolmas sektori ja järjestötoiminta luovat kanavia välittämislle ja toisten auttamislle. Järjestötoiminta voi olla myös suuressa roolissa yksilön identiteetin rakentumiselle. (Möttönen ja Niemelä 2005, 69.) Ennen vahvana toimineet eri aateliik- keet, isänmaallisuus tai uskonnollisuus identiteetin rakentajana ovat väistyneet maailman muuttuessa yhä yksilöllisempään suuntaan. Suomenkin kansainvälis- tyessä ja muuttuessa ennen tukena toimineet yhteisöt ovat muuttuneet tai hävin- neet. (Möttönen ja Niemelä 2005, 70.)

Kolmannella sektorilla on suuri merkitys myös osallisuuden luomisella. Nyky-ajan yhteiskunta pyrkii osallistamaan jokaisen osaksi yhteiskuntaa, mutta yksilön ti- lanne ei aina ole yksiselitteinen ja helposti korjattavissa. Esimerkiksi päihdeon- gelmaisen ongelma ei usein ole ainoastaan alkoholi, vaan niiden pohjalla voi olla myös mielenterveysongelmia, työttömyyttä tai terveysongelmia. Tällaisissa tilan- teissa järjestöjen tuki nousee erittäin tärkeäksi, jotta yksilö kokisi olevansa osa yhteiskuntaa. (Möttönen ja Niemelä 2005, 72.)

Järjestöjen tehtävänä voi olla äänen antaminen sellaisille ihmisille, jotka eivät sii- hen syystä tai toisesta kykene. Ihmistä voi kohdata esimerkiksi työttömyys tai muu haastava tilanne, jossa yksilön omat voimavarat ovat vähäiset ja järjestöt nousevat tärkeäksi keinoksi saada heidän äänensä kuulumaan. (Möttönen ja Nie- melä 2005, 74.) Järjestöt myös luovat toivoa yksilölle haastavina aikoina. On tär- keää, että ihmisellä on ympärillään läheisiä ihmisiä sekä yhteisöjä, jotka luovat uskoa tulevaisuuteen. Se vahvistaa ihmisen identiteettiä sekä myös luo yhteisöön

voimaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, sosiaalista koheesiota. (Möttönen ja Niemelä 2005, 76.)

Järjestötoiminta toimii myös sosiaalisten innovaatioiden moottorina. Sosiaalinen innovaatio syntyy, kun johonkin sosiaalisen ongelmaan löydetään uusi työskentelytapa. Se voi syntyä esimerkiksi tarkasteltaessa asiaa täysin uudesta tai vanhaan verrattuna päinvastaisesta näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysalan ollessa nykyään taloudellisesti erittäin tiukalla sosiaalisten innovaatioiden merkitys korostuu. Niiden kehittämisellä ja uudistamisella suuri rooli on järjestöillä. (Möttönen ja Niemelä 2005, 77.)

3.4 Kansalaisyhteiskunta

Toimiva kansalaisyhteiskunta on tärkeä osa hyvinvointivaltiota (Möttönen & Niemelä 2005, 67). Sitä pidetään valtion ja markkinoiden lisäksi yhtenä yhteiskunnan sektorina, jossa kansalaiset virallisesti tai epävirallisesti organisoituvat itse tärkeäksi kokemansa asian hyväksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijoille on ominaista se, että ne eivät tavoittele taloudellista hyötyä eivätkä virallista poliittista tai lainsäädännöllistä valtaa. Niiden toimintaa leimaavat vapaaehtoisuus, autonomisuus ja yhteisöllisyys. (Seppo 2013, 5.)

Kansalaisyhteiskunta lisää yhteiskunnan sosiaalista pääomaa, jonka avulla saadaan myös suoria säästöjä sosiaalialan ja terveydenhuollon menoihin (Möttönen & Niemelä 2005, 67). Kansalaisyhteiskunta tarjoaa kansalaisille väylän toteuttaa itseään sekä mahdollistaa osallistumisen itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan. Lisäksi kansalaisyhteiskunnan tehtävänä on olla vuorovaikutuksessa yhteiskunnan muiden sektorien kanssa sekä toimia väylänä kansalaisten ja julkisten päätöksentekojen välillä. Näin ollen kansalaisyhteiskunta voidaan nähdä myös tukevan yhteiskunnan demokratiakehitystä. Se myös täydentää ja osittain jopa korvaa julkisen sektorin tuottamia palveluja. (Seppo 2013, 5.) Suomalaiseen kansalaisyhteiskuntaan kuuluvia toimijoita ja toimintakokonaisuuksia

ovat muun muassa kansalaistoiminta, järjestötoiminta, kirkkokunnat ja uskonnolliset järjestöt, ammattiyhdistystoiminta, puolueet, pienimuotoinen osuustoiminta, säätiöt sekä vapaa sivistystyö (Harju 2015, hakupäivä 18.6.2015).

4 HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN SUUNNAN MUUTOS

4.1 Rakennemuutos

Suomessa on viime vuosikymmenten aikana tapahtunut suurten yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksia, joita ovat vauhdittaneet muun muassa globaalin talouden muutokset, ikärakenteen muutos sekä ilmastonmuutos (Lapin liitto 2014, 4). Tutkijoiden mukaan Suomessa tapahtuvia suuria yhteiskunnallisia muutoksia ovat sosiaalisten toimintaympäristöjen, poliittisten ja lainsäädännöllisten toimintaympäristöjen, taloudellisten toimintaympäristöjen sekä kulttuuristen toimintaympäristön muutokset. Sosiaalisten toimintaympäristöjen muutoksia ovat muun muassa väestön ikääntyminen, maahanmuutto, syrjäytyminen ja sosiaalisten ongelmien monimutkaistuminen. Nämä muutokset aiheuttavat yhteiskunnalle painetta keksiä uusia ja tehokkaita ratkaisuja hyvinvoinnin säilyttämiseksi. Ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan eri sektorien monialaista osaamista ja erilaisia toimintatapoja. (Haikara & Maijanen 2014, 41.)

Poliittinen ja lainsäädännöllinen toimintaympäristön muutos on muun muassa RAY:n linjaukset. RAY esimerkiksi suuntaa avustuksia yhä enemmän järjestöille, jotka panostavat sekä keskinäiseen yhteistyöhön että kumppanuuksien ja yhteistoiminnan solmimiseen eri toimijoiden, kuten kuntien kanssa. (Haikara & Maijanen 2014, 41.) Taloudelliset toimintaympäristön muutokset aiheuttavat taloudellisten resurssien vähenemistä yhteiskunnan kaikilla sektoreilla eli niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla. Yhä tiukempi taloudellinen tilanne luo paineita keksiä, miten resurssit tulisi käyttää, jotta niillä olisi mahdollista tuottaa mahdollisimman paljon hyvinvointia halutuille ihmisryhmille. 1990-luvun laman valtion leikkauksilla oli laaja ja pitkään jatkunut vaikutus ihmisten selviytymiseen. Valtion nykyisillä leikkauksilla pelätään olevan samanlaisia vaikutuksia tulevaisuutta ajatellen. Kuntien valtionosuuden leikkauksilla voi olla suuri merkitys tasa-arvoisten palveluiden saatavuuteen ja perusoikeuksien toteutumiseen. (Eronen ym. 2012, 22.) Kulttuuriseen toimintaympäristön muutokseen liittyviä ilmiöitä ovat

esimerkiksi nykyelämän kiireellisyys ja kilpailumainen kulttuuri sekä monikulttuurisuus. (Haikara & Maijanen 2014, 41.)

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen tavoitteena on turvata hyvinvointipalvelujen laatu, määrä, valikoima ja saatavuus. Suuri osa kuntien tarjoamista palveluista liittyy sosiaali- ja terveydenhuoltoon, opetus- ja kulttuuritoimeen sekä ympäristöön ja tekniseen infrastruktuuriin. Toimintaympäristön muuttuessa kuntien on pohdittava palveluiden paras tuottamis- ja tarjontatapa. (Suomen kuntaliitto 2009, 3.) Kunta- ja palvelurakennemuutoksen avulla pyritään turvaamaan palvelujen saatavuus kohtuullisin kustannuksin ympäri Suomen. Toimintaympäristön muuttuessa kuntienkin on uudistuttava ja ottaa käyttöön uusia työvälineitä ja vahvistaa paikallista osaamista. Kuntien tulee järjestää hyvinvointipalvelut tehokkaasti ja taloudellisesti kuntalaisten tarpeiden mukaan. (Suomen kuntaliitto 2009, 5.)

Se, miten kansalaisten hyvinvointipalveluista huolehditaan ja kuka siitä kantaa suurimman vastuun, riippuu kunkin aikakauden yhteiskunnallisesta kehityksestä ja tarpeista (Vuorinen & Särkelä & Perälähti & Peltosalmi & Londén 2004, 7). Suomalainen yhteiskunnallinen muutos on johtanut pohdintoihin julkisen sektorin roolista suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena julkisen ja kolmannen sektorin väliset suhteet ja niiden välisen vastuun jakautuminen on muuttunut. Rakennemuutos voidaankin määritellä vallan hajautukseksi sillä sen myötä vastuu hyvinvointiyhteiskunnan toteutumisesta ei ole enää pelkästään julkisella sektorilla, vaan vastuu eriytetään useammille toimijoille. (Möttönen & Niemelä 2005,47.)

Nykyään hyvinvointiyhteiskunnallista vastuuta siirretään enenevässä määrin yrityksille, perheille, kansalaisille sekä kansalaisten muodostamille järjestöille (Vuorinen ym. 2004, 7). Näin ollen rakennemuutoksen voidaan nähdä viittaavan koko hyvinvointiyhteiskunnan suunnanmuutokseen, jossa julkisen sektorin vastuu hyvinvointiyhteiskunnan toteuttamisesta sekä ylläpitämisestä supistuu ja jakautuu muille toimijoille (Möttönen & Niemelä 2005,47).

Kuntien vastuu hyvinvointipalvelujen tuottamisesta on lisääntynyt 2000-luvulle tultaessa (Martin & Palmgren 2007, 11). Julkisella sektorilla on alettu korostaa paikallisen tason merkitystä ja aktiivisuutta hyvinvointipolitiikan toteuttamisessa (Möttönen & Niemelä 2005, 47). Paikallisella hyvinvointipolitiikan toimijoita ovat muun muassa kunnat ja niissä toimivat järjestöt, joten niiden väliset yhteistyösuhteet vaikuttavat hyvinvointipolitiikan muodostumiseen paikallisella tasolla (Möttönen & Niemelä 2005, 53).

Vaikka paikallisuutta korostavassa toimintamallissa kunnat ovat keskeisessä asemassa, on todettu, etteivät kunnat voi yksin olla vastuussa paikallisen hyvinvointipolitiikan harjoittamisesta. Jotta paikalliset voimavarat ja osaamispotentiali saataisiin mahdollisimman hyvin hyödynnettyä, on kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyö tärkeää. Tämä näkökulma lisää eri kuntien sekä kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välisen yhteistyön merkitystä. (Möttönen & Niemelä 2005, 55.) Eri toimijoiden vastuu palveluiden järjestämisestä on myös pyrittävä määrittelemään yhä tarkemmin kuntien taloudellisten resurssien pienentyessä. On selvennettävä, mitkä palvelut tulee olla verovaroin järjestettäviä ja julkisen vastuun piiriin kuuluvia, mitkä palvelut kuuluvat markkinoiden piiriin ja mitkä palvelut jätetään vapaaehtoistyön tai perheiden, omaisten, ystävien ja läheisten avun varaan. (Pihlaja 2010b, 70.)

Hyvinvointipolitiikka on nykyään hajautettua ja vastuu hyvinvoinnista on siirtynyt yhä enemmän paikalliselle tasolle ja kunnille. Valtion rooli on kehityksessä muuttunut kehittymisen kannustamiseksi ja seuraamiseksi, kansalaisten oikeuksien turvaamiseksi sekä mahdollisiin epäkohtiin puuttumiseksi. Rahoitusjärjestelmä on muuttunut siten, että kuntien vastuu on kasvanut, kun taas valtion vastuu on supistunut. Hyvinvointipolitiikan suunnanmuutoksessa korostuvat nykyään palvelutuotannon tehokkuus ja sen kustannusten rajoittaminen sekä kansalaisten oma vastuu. Aluepoliittisessa ajattelussa korostuvat kyky uusiutumiseen, innovatiivisuus, eri toimijoiden väliset verkostot ja yhteistyö sekä paikallisen tason rahoitus- ja osaamispotentialin hyödyntäminen. Lisäksi julkisen ja kolmannen sektorin tehtävät ovat lähentyneet. Samalla niitä kannustetaan yhä läheisempään yhteistyöhön uusien toimintamallien luomiseksi. (Möttönen & Niemelä 2005, 55 – 56.)

Nykyisen hallituksen tavoitteena on turvata kansalaisille asiakaslähtöiset, laadukkaat ja yhdenvertaiset palvelut koko maassa. Kuntauudistusten lisäksi myös sosiaali- ja terveystalouden rakennetta tullaan muuttamaan. Uudistumisen keskeisempänä seikkana ovat uudet peruskunnat, joiden vastuulla on sekä rahoitusta järjestämistä sosiaalihuollossa. (Eronen ym. 2012, 24.) Järjestöjen rooli tässä muuttuvassa palvelurakenteessa on merkittävä, sillä ne tuottavat useita sellaisia palveluita, joita kukaan muu ei tuota. (Eronen ym. 2012, 25.)

4.2 Kolmannen sektorin muuttunut rooli

Järjestötoiminnalla ja kolmannella sektorilla on ollut vaihteleva rooli suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa (Möttönen & Niemelä 2005, 15). 1990-luvun edetessä kolmannen sektorin asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa alkoi muuttua. 1990-luvun alussa hyvinvointivaltiota kohtasi lama ja sen seurauksena vaikea taloudellinen kriisi. Julkinen sektori päätti hakea apua palvelujen tuottamiseen kolmannelta sektorilta, kuten järjestöiltä ja säätiöiltä. (Helander 2004, 87.) Hyvinvointivaltion sijaan alettiin käyttää käsitettä hyvinvointiyhteiskunta, joka sisältää ajatuksen, että valtion lisäksi muutkin yhteiskunnalliset toimijat ovat vastuussa hyvinvoinnin toteutumisesta (Vuorinen ym. 2004, 7). Hyvinvointipolitiikassa tapahtui suunnanmuutos, johon liittyvän vallanhajautuksen seurauksena käsitys institutionaalisesta julkisesta sektorista horjui. Siirryttiin hyvinvointiyhteiskuntaan, jossa hyvinvoinnin toteutusvastuu jakautuu useamman toimijan kesken (Möttönen & Niemelä 2005, 47). Julkisen vallan, eli kunnan ja valtion muodostaman kokonaisuuden tehtäväksi muodostui hyvinvointivaltiollisten oikeuksien ja palvelujen toteutuminen (Pihlajaniemi 2006, 64 - 65).

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan haasteena on pohtia, miten kansalaisten tarvitsemat palvelut voidaan turvata myös tulevaisuudessa. Ratkaisuja haetaan niin paikallisella kuin julkisellakin tasolla muun muassa kohdistamalla muutoksia kunta- ja palvelurakenteisiin. Pelkän julkisen sektorin toimet eivät riitä, vaan tarvitaan yhteistyön tiivistämistä eri toimijoiden kanssa. Kolmas sektori tulisi ottaa

mukaan rakenneuudistuksen suunnittelemiseen. (Möttönen & Niemelä 2005, 206.)

Järjestöillä on paljon asiantuntemusta, jota tulisi hyödyntää sekä paikallisessa että valtakunnallisessa suunnittelussa. Järjestöillä on ammatillisen tiedon lisäksi käytännön kokemustietoa suoraan työkentältä. Näin ollen niillä on paljon edellytyksiä luoda uudenlaisia tuki- ja palvelumuotoja. (Vuorinen ym. 2004, 14.) Lisäksi yhteiskunnallisten muutosten keskellä ja siirryttäessä yhä suurempiin hallintokonaisuuksiin tarvitaan toimijoita, jotka pitävät yllä yhteisöllisyyden ja kansalaisyhteiskunnan näkemyksiä. Järjestöt ovat lupaavia toimijoita tämän tehtävän hoitamiseen. (Möttönen & Niemelä 2005, 207.) Jokaisella järjestöllä on nimittäin oma kohderyhmänsä, joiden etuja ja toiveita järjestöt voisivat hyvinvointipoliittisessa yhteistyössä edistää (Martin & Palmgren 2007, 11). Järjestöt pystyvät yhdistämään oman asiantuntemuksensa sekä ammatillisen osaamisensa kansalaisten kokemustietoon, jolloin ne ovat oiva taho tekemään edunvalvonta- ja vaikuttamistyötä yhteiskunnan ylemmille toimijoille (Vuorinen ym. 2004, 14).

Kuntauudistukset tulevat koskemaan lähes jokaista Suomen kuntaa. Myös järjestöjen rooli tulee muuttumaan yhdistymisien myötä. Ne luovat painetta myös järjestöille uudistaa toimintaansa esimerkiksi paikallisyhdistysten yhteistyön lisääntymisenä tai yhdistymisenä. (Eronen ym. 2012, 24.) Kunta- ja palvelurakenteet muuttuessa ja palvelujen järjestämiseen kohdistuvissa muutospaineissa myös kuntien ja kolmannen sektorin suhdetta ja yhteistyötä täytyy tarkastella uusista näkökulmista. Nykyisin kolmas sektori nähdään niin palvelujen täydentäjänä, tuottajana kuin niiden myyjänä. (Pihlaja 2010b, 12.)

5 KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

5.1 Viitekehystä

Hyvinvointivaltiossa kuntien vastuu sekä palvelujen järjestämisestä että tuottamisesta on hyvin keskeinen. Lakia ja tiukkaa rajoitusta noudattamalla kunnat päättävät, mitä palveluja kunnissa tuotetaan ja kenelle niitä tarjotaan. (Pihlaja 2010a, 14.) Sosiaalihuoltoasetuksessa kuntia vaaditaan aktivoimaan asukkaitaan sosiaalisten epäkohtien ehkäisemiseksi ja niiden korjaamiseksi sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi (Sosiaalihuoltoasetus 607/1983 1 §). Asetuksen toisessa pykälässä vaaditaan, että ensimmäisessä pykälässä mainittuja tehtäviä toteuttaessaan sosiaalilautakunnan on toimittava yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä tehtävä aloitteita ja annettava lausuntoja ja muuta asiantuntija-apua. Sosiaalihuollon eri toimintayksiköiden ja viranhaltijoiden on oltava yhteistyössä sosiaalihuoltoa toteutettaessa. (Sosiaalihuoltoasetus 607/1983 2 §.)

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta mukaan kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät hoitamalla ne itse, järjestämällä ne sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä, hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta voi hoitaa tehtävät myös antamalla palvelunkäyttäjälle palvelusetelin, jolla kunta sitoutuu maksamaan palvelun. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 733/1992 1:4 §.)

5.2 Yhteistyö, verkostot ja kumppanuus

Yhteiskunnallinen muutos ja organisaatioiden toimintaympäristön muutos ovat kasvattaneet kunnissa eri toimijoiden välisiä riippuvuuksia ja niiden keskinäisen vuorovaikutuksen tärkeyttä (Möttönen & Niemelä 2005, 79). Julkista hallintoa ja kuntia on perinteisesti johdettu hyvin byrokraattisesti (Möttönen & Niemelä 2005, 80). Nykyään korostetaan verkostojen tärkeyttä. On myös alettu puhua uudenlaisesta paikallisesta hallintatavasta kuntajohtamisessa, jossa verkostot tulisi nähdä hierarkioita ja markkinoita täydentävänä ohjaustapana. Tämä tarkoittaa, että organisaatioiden, kuten kuntien hallinnassa markkinoita, hierarkioita ja verkostoja käytetään hyödyksi samanaikaisesti. Nähdään, että yksittäinen toimija ei pärjää yksin, vaan menestyäkseen sen tarvitsee kumppanuutta ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Verkostoajattelu luo uusia haasteita julkisen ja yksityisen sektorin välisiin suhteisiin. Näitä kahta sektoria ei nähdä enää vastakkaisina toimijoina, vaan niiden välisen suhteen tulisi perustua luottamukselliseen yhteistyöhön, yhteisiin pelisääntöihin sekä uusien mahdollisuuksien luomiseen. (Möttönen & Niemelä 2005, 88.)

Kumppanuuden voidaan nähdä alkavan yhteistyöstä. Yhteistyön muuttuessa suunnitelmallisemmaksi ja pitkäjänteisemmäksi, voidaan alkaa puhua kumppanuudesta. Näin ollen kumppanuuden alkaessa, ovat yhteistyötahot jo tuttuja. (Haikara & Maijanen 2014, 11.) Kumppanuuden onnistumiseksi osapuolilla tulisi olla yhteinen näkemys kumppanuuden tavoitteista, heidän tulisi kokea toiminta kaksisuuntaiseksi vuorovaikutukseksi sekä saada hyötyä omaan toimintaansa. Osapuolten keskinäinen luottamus on myös tärkeää. Osapuolilla tulisi olla yhteinen näkemys kumppanuuteen sisältyvän yhteistyön luonteesta ja organisoitumisen periaatteista. Kaikkien osapuolten roolien, odotusten ja vastuiden täsmentäminen keskinäisenä sopimuksena sekä toimintapäätöksiä koskevat pelisäännöt. (Haikara & Maijanen 2014, 31.)

Verkostot ovat yhteistyön väljiä ratkaisuja. Niissä korostuvat luottamus, vuorovaikutus ja vastavuoroisuus sekä satunnaisuus ja itseohjautuvuus (Haikara & Mai-

janen 2014, 11). Sekä kumppanuuden, että verkostojen tarkoituksena on mahdollistaa yhteistyö eri tahojen välillä. Ne molemmat ovat vuorovaikutuksellisia ja osapuolten keskinäiseen luottamukseen pohjaavia yhteistyönmuotoja. (Haikara & Maijanen 2014, 13.) Verkostosuhde pohjautuu uuteen hallintatapaan, jossa tasa-arvoisuus ja kiinteä vuorovaikutus ovat tärkeitä. Verkostomaisessa toimintatavassa osapuolia ohjaa yhteinen intressi ja halua hyötyä verkostomaisesta yhteistyöstä. Verkostoajattelussa kunta pyrkii hallitsemaan ja ohjaamaan paikallisia voimavaroja sektorirajoista piittaamatta. (Haikara & Maijanen 2014, 37.)

Yhteistyö on toimintatapa, joka vaatii vähemmän ja väljempää sitoutumista kuin verkostomainen työ tai kumppanuus. Yhteistyö voi tapahtua useiden toimijoiden välillä, eivätkä niiden yhteiset tavoitteet ole välttämättä selviä. Verkostoissa toimijoiden välinen viestintä ja vuorovaikutus ovat keskeisessä asemassa ja toiminta on sekä luottamuksellisempaa, että vastavuoroisempaa. Verkostoissa luodaan usein pohjaa tuleville yhteishankkeille. Kumppanuudessa yhteistyö ja toiminnan suunnitelmallisuus syvenevät entisestään. Kumppanuudessa kyse on selkeästi rajatumasta joukosta, jotka toimivat suunnitelmallisesti yhteisen haasteen ratkaisemiseksi. (Haikara & Maijanen 2014, 15) Kumppanuudella tavoitellaan kykyä tuottaa parempia palveluita asukkaille samalla kun niiden tuottamiseen osallistuvat tahot hyötyvät yhteistyöstä myös itse (Haikara & Maijanen 2014, 41). Järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle käytännön haasteita voivat asettaa järjestökentän monimuotoisuus ja hajanaisuus. Kun järjestö toimii palvelun tuottajana, kumppanuuden sisällöt ja tehtävän- ja vastuunjaot ovat erilaiset verrattuna perinteisten vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. (Haikara & Maijanen 2014, 35.)

5.3 Yhteistyön muodostuminen

Suomessa yhteiskunnalliset toimintaympäristöt ovat muuttuneet ja yhteiskunnalliset ongelmat ovat yhä monimutkaisempia. Kuntien asukkaiden hyvinvointi pyritään turvaamaan eri toimijoiden välistä yhteistyötä lisäämällä. Yhteistyö tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää mahdollisimman paljon paikallisia voimavaroja ja

osaamista. Monitoimijamallissa kuntien lisäksi palveluita voivat tarjota muun muassa yhdistykset, yritykset ja seurakunta. Siinä korostuu myös kansalaisten oman aktiivisuuden, osallisuuden ja toimijuuden tukeminen. (Haikara & Maijanen 2014, 7.)

Järjestöjen tuottamat palvelut ovat merkittävässä roolissa ihmisten hyvinvoinnin tukemisessa myös esimerkiksi urheilun, kulttuurin, nuoriso- ja vapaa-ajan työn sekä harrastus- ja viriketoiminnan parissa. Kyseisistä toimijoista ei kuitenkaan saada kirjallista tietoa yhtä hyvin, sillä näitä palveluita ei tilastoida kuten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tuottamia palveluita. (Pihlaja 2010a, 33.) Järjestöjen tuottamat palvelut voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensiksi järjestöt voivat tuottaa palveluita yhteistyössä jonkun julkisen toimijan, kuten Kelan tai valtion kanssa. (Pihlaja 2010a, 33). Toinen järjestöjen palveluiden tuottamistapa perustuu vapaaehtoisuuteen ja itsenäiseen toimintaan. Kyseiset palvelut eivät vaadi tarkkoja yhteistyösopimuksia eivätkä perustu rahoitukseen. Tällaisia palveluita voivat olla esimerkiksi kunnille tarjottavat urheilu- ja virkistyspalvelut sekä harrastustoiminnat. (Pihlaja 2010a, 35.)

Järjestöjen merkitys palvelujen tuottajana on suuri niin taloudellisesti kuin työllistäjänäkin. Järjestöjen tuottamat palvelut voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään sen perusteella, millaista yhteistyötä järjestö ja julkinen sektori tekevät palvelun tuotannossa. Järjestöt voivat tuottaa palveluja julkisen sektorin kumppanina, eli yhteistyössä esimerkiksi kunnan, Kelan tai valtion kanssa. Tällainen yhteistyö voi perustua esimerkiksi ostopalveluihin, maksusitoumuksiin, yhteistointasopimukseen, palvelusetelijärjestelmään tai järjestölle maksettaviin avustuksiin. Kun palveluja tuotetaan tällä tavalla, voidaan järjestöillä nähdä olevan kaksi asiakasryhmää: maksaja-asiakas ja käyttäjäasiakas. Kunta voi olla maksaja-asiakas, ja kunnan asukas ostopalvelusopimuksen pohjalta palveluja tuottavan yrityksen käyttäjäasiakas. Kumppanuuteen perustuvassa palvelujen tuottamis- mallissa julkinen sektori osallistuu palvelujen tuottamiseen maksaen niistä ainakin osan. Loput kustannuksista voidaan kattaa esimerkiksi asiakkailta perittävinä maksuina. (Pihlaja 2010b, 36.)

Järjestöt tuottavat palveluja, apua ja tukea myös itsenäisesti. Tällöin järjestö ei tee tiivistä ja palvelujen rahoitukseen perustuvaa kumppanuutta julkisen sektorin kanssa. Tällaisia järjestöjen itsenäisesti tuottamia palveluja ovat muun muassa erilaiset liikunta- ja urheilupalvelut, virkistys- ja harrastustoiminta, ympäristön- ja maisemanhoito, lasten sekä nuorten harrastus- ja vapaa-ajantoiminta sekä monet sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Tällaistenkin palvelujen tuottamisessa järjestöt tekevät usein yhteistyötä kuntien, valtion työvoimahallinnon kanssa. Lisäksi osa palvelujen tuottamisen rahoituksesta voi olla julkista tukea, kuten kunnan tai Raha-automaattiyhdistyksen avustusta tai erilaista hankerahoitusta (Pihlaja 2010b, 36.) Kun järjestöjen toiminta on osa kansalaisyhteiskuntaa, sillä ei ole muodollisia suhteita kuntaan eikä sen toiminta ei ole millään tavalla riippuvaista muista toimijoista (Möttönen & Niemelä 2005, 151 – 152).

Järjestöillä on monenlaisia tehtäviä, joiden kautta niiden merkityksen voidaan nähdä muotoutuvan. Hyvin yksinkertaistettuna kolmas sektori voidaan jakaa jäsenhyötysektoriin, jossa toimivat järjestöt pyrkivät saamaan etuja suhteessa toisiin toimijoihin sekä julkishyötysektoriin, jossa toimivat järjestöt tuottavat julkisen sektorin palveluja täydentäviä tai osin korvaavia palveluja. Useimmilla järjestöillä ei kuitenkaan ole pelkästään edunvalvontaan tai palvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä, vaan järjestöistä suurin osa hoitaa molempia. (Möttönen & Niemelä 2005, 152.) Järjestöjen perustehtävien eli edunvalvonnan ja palvelujen tuottamisen väliin jäävä tehtäväalue on laajentumassa ja järjestöt hoitavatkin usein myös monenlaista kehittämis-, koulutus-, ja kokeilutoimintaa (Möttönen & Niemelä 2005, 153).

5.4 Yhteistyön merkitys

Julkisvaltakeskeisistä hyvinvointipolitiikasta on siirrytty hyvinvointipolitiikkaan, jossa korostuvat useiden toimijoiden välinen yhteistyö ja paikallisten voimavarojen hyödyntäminen (Möttönen & Niemelä 2005, 103). Yhteiskunnallinen kehitys on menossa siihen suuntaan, että kuntien kokoja suurennetaan ja palvelurakennemuutoksen myötä siirrytään yhä suurempiin tuotantoyksiköihin (Möttönen & Niemelä 2005, 208). Kolmannen sektorin asema nouseekin esille kunta- ja palvelurakennemuutuksesta keskusteltaessa, kun kunnissa nousee tarve keksiä uusia ratkaisuja palvelujen tuottamiseksi. Kolmannen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön nähdäänkin kunnissa yhdeksi keinoksi palvelujen tehokkuuden ja tuotavuuden parantamiseksi. (Pihlaja 2010a, 11.) Erityisesti harvaan asutuilla alueilla, joissa etäisyydet ovat pitkiä, järjestöillä uskotaan olevan mahdollisuus luoda joustavia ratkaisuja palvelujen tuottamiseksi (Pihlaja 2010b, 68).

Kolmannen sektorin ja kuntien välinen yhteistyön merkitys nousee esille Lapin maakunnassa, jossa kuntakoot kasvavat, useimpien maaseutukuntien väestö vähenee ja ikärakenne muuttuu väestön vanhetessa, työikäinen väestö vähenee ja palvelujen tarve muuttuu. Vaikka palvelujen tuottaminen on pääsääntöisesti kuntien vastuulla, ne eivät voi yksin vastata vallitsevaan palvelutarpeeseen. Myös maaseutukunnissa tarvitaan uusia ratkaisuja palvelujen tuottamiseen ja rahoittamiseen. (Pihlaja 2010a, 12.)

Kolmanteen sektoriin sekä niiden ja kuntien väliseen toimintaympäristöön sekä palvelujen järjestämiseen liittyvät kysymykset ovat erilaiset maaseudulla kuin kaupungeissa. Maaseutukunnissa järjestöiltä toivotaan toimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisyyttä. Tällaisia ovat esimerkiksi kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoiminta. Vaikka järjestöjen roolia palvelujen tuottajina korostetaan yleisessä julkisessa keskustelussa, pienissä maaseutukunnissa tällaista kehitystä ei koeta realistisena kuntien ikärakenteen muuttuessa, toimijoiden pienen määrän sekä rahoitusten epävarmuuden vuoksi. (Pihlaja 2010a, 9.) Perinteisellä järjestötoiminnalla on kunnissa suuri merkitys. Konkreettisten aktiviteettimahdollisuuksien, kuten erilaisen toiminnan ja tapahtumien lisäksi ne luovat

muun muassa sosiaalista pääomaa, vahvistavat paikallista yhteisöllisyyttä ja demokratiaa. Järjestöillä on siis suora vaikutus maaseutukuntien elinvoimaisuuteen ja viihtyvyyteen. (Pihlaja 2010a, 13 – 14.)

Suomalainen hyvinvointivaltio alkoi syntyessään edustaa kristillistä lähimmäisen vastuuta ja työväenliikkeen solidaarisuutta. Hyvinvointivaltio alkoi edustaa kansalaisten tasa-arvoa, melko tasaista tulonjakoa sekä kaikille kuuluvia palveluja. Toimiakseen hyvinvointivaltio tarvitsee tuekseen myös kansalaisten aktiivisuutta, omaehtoista toimintaa ja kansalaisyhteiskuntaa. (Möttönen & Niemelä 2005, 202.) Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat yhteiskunnan tarjoamien palvelujen lisäksi muun muassa myös lähiyhteisöjen sosiaalinen tuki ja ihmisten keskinäinen huolenpito, osallisuus, asuin- ja elinympäristö sekä sosiaaliset suhteet. On kyse hyvinvointivaltion sekä kansalaisyhteiskunnan yhteen nivoutumisesta. Kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyötä kuvataan näiden kahden ulottuvuuden välisenä tasapainona. (Pihlaja 2010a, 14.)

6 LAPIN KUNNAT JÄRJESTÖJEN TOIMIALUEENA

Lapin alueella ollaan huolestuneita siitä, miten tulevaisuudessa turvataan ikään-tyneille heille kuuluvat lakisääteiset palvelut. Suomessa pyritään nykyään laitoshoidon sijaan keskittymään sekä omaishoitajuuteen että kotiin tarjottaviin palveluihin, kuten kotihoitoon. Tämä taas on Lapin kunnissa usein ongelmallinen tilanne. Välimatkat asiakkaalta toisen luo voivat olla erittäin pitkiä, jonka seurauksena yksi työntekijä ei työpäivän aikana kerkeä hoitamaan useaa asiakasta. Tämä taas sotii vastoin valtion asettamia säästöpäätöksiä. (Pihlaja 2010a 25, 28.)

Lapissa on 7000 rekisteröityä yhdistystä ja niiden rooli koetaan suurena (Lapin liitto 2014, 4). Kuten muuallakin Suomessa, myös Lapissa järjestötoiminnassa on sekä heikkouksia että vahvuuksia. Vahvuusiksi on lueteltu yhteisöllisyyden lisääntyminen, sosiaalisen pääoman lisääntyminen sekä monipuolinen, tarpeista lähtevä toiminta. Järjestötoiminta on myös usein ihmisläheistä, niin sanottua matalan kynnyksen toimintaa, johon on helppo lähteä mukaan. Ihmisläheinen toiminta mahdollistaa myös yksilöllisten ongelmien helpomman tunnistamisen. Varsinkin Lapin kunnissa pienten asukasmäärien takia myös vertaistukea ja kokemustietoa on helpompi saada. Lappilaisten sinnikkyys ja halu toimia järjestöissä on myös tärkeä vahvuus. (Lapin liitto 2014, 32.)

Heikkouksina Lapin järjestöjen toiminnassa nähdään väestön ikääntyminen, joka vaikuttaa muun muassa osallistumisaktiivisuuteen. Järjestötyö on myös haastava kenttä sekä työllistämisen että organisoinnin kannalta. Ihmisiä ei usein palkata järjestötoimintaan, mikä voi olla ihmisille kompastuskivi järjestötoimintaan osallistumiseen esimerkiksi ajanpuutteen vuoksi. Resurssit ovat usein järjestökentällä niukat. Koetaan, että viestintään ja toiminnan mainostamiseen tarvittaisiin enemmän osaamista ja panostamista. (Lapin liitto 2014, 32.)

Lappi järjestöjen toimintaympäristönä luo järjestöjen toiminnalle sekä uhkia että mahdollisuuksia. Mahdollisuuksia pohjoinen alue tuo esimerkiksi järjestöjen tiiviin

yhteistyön muodossa. Valtion, kuntien ja järjestöjen suunnitelmallinen yhteistyö koetaan positiivisena asiana. Vapaaehtoisten toimijoiden ahkera toiminta järjestöjen puolesta nähdään mahdollisuutena. Nykyinen kehittynyt teknologia helpottaa tiedonvälittämistä eri toimijoiden kesken välimatkoista huolimatta. Ihmiset osaavat myös iästä riippumatta käyttää teknologiaa entistä paremmin. Lisäksi maahanmuuttajat ja opiskelijat nähdään voimavarana ja mahdollisuutena. (Lapin liitto 2014, 32.)

Lapissa väestö ikääntyy ja etenkin nuoret ihmiset muuttavat pieniltä paikkakunnilta kaupunkeihin. Koetaan, että nuoria ihmisiä järjestötoiminta ei kiinnosta kuten vanhempia ihmisiä. Myös ihmisten eriarvoistuminen sekä nuorten syrjäytyminen nähdään järjestötoiminnan kannalta tulevaisuuden uhkana. Edistyneestä teknologiasta huolimatta pitkät välimatkat tuovat mukanaan haasteita. Useat kunnat ovat myös taloudellisesti hyvin ahtaalla, joka tuo myös järjestötoimintaan lisähaasteita. (Lapin liitto 2014, 32.)

Lapin järjestötoiminnassa vapaaehtoisia arvostetaan ja koetaan, että järjestöjen kautta ihmiset saavat vertaistukea ja sosiaalisia suhteita. Järjestötoiminnan kautta sosiaalinen pääoma ja verkostot kasvavat. Myös vaikuttaminen kunnassa tapahtuviin asioihin tapahtuu usein helpommin erilaisten järjestöjen sekä kuntien ja järjestöjen yhteistyön kautta. Parantunut suunnitelmallinen yhteistyö koulujen ja järjestöjen välillä tuo järjestötoiminnan piiriin enemmän ihmisiä. (Lapin liitto 2014, 37.) Järjestöjen rahoitus kuntien myöntämän järjestöavustuksen kautta mahdollistaa niiden toiminnan suurelta osalta. (Lapin liitto 2014, 38.)

Järjestöt tukevat myös omalta osaltaan maakunnallisia perinteitä Lapissa. Lapissa on paljon perinteitä ja kulttuurisia seikkoja, jotka rakentavat lappilaista identiteettiä. Näiden tukeminen koetaan tärkeäksi ja esimerkiksi saamelaista kulttuuria ja järjestötoimintaa on pyritty tukemaan. Pitkien välimatkojen vuoksi myös sähköiseen viestintään ja teknologiaan on pyritty panostamaan. Kuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä pyritään suunnitelmallisuuteen. (Lapin liitto 2014, 40.) Lapin kuntien ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön on kiinnitetty entistä enemmän

huomiota ja järjestyhteistyö pyritäänkin saamaan osaksi kunnallista hyvinvointi-strategiaa (Lapin liitto 2014, 41).

Tulevaisuuden rakennemuutokset sekä niiden vaikutukset yksilöön ja yhteisöön korostavat järjestöjen merkitystä. Järjestöstrategian taustalla on järjestöjen oma halu selkeyttää tulevaisuudennäkymiä sekä saada järjestöjen ääni kuuluviin. Sen myötä perustettiin vuonna 2012 maakunnallinen järjestöneuvottelukunta. (Lapin liitto 2014, 4.) Järjestöstrategia sisältää konkreettiset järjestöjen toimenpiteet vuosille 2014–2017 Tehemä pois –toimenpideoSION muodossa sekä maakunnalliset pidemmän aikavälin tavoitteet. Se tarjoaa pohjan järjestöjen ja kuntien yhteistyölle, jota kunnat voivat tulevaisuudessa muokata omien hyvinvointipoliittisten linjausten mukaan. (Lapin liitto 2014, 5.)

Järjestöstrategiaa on ollut suunnittelemassa maakunnallinen järjestöneuvottelukunta, joka perustettiin vuonna 2012 järjestötoimijoiden aloitteesta. Yhteensä maakunnallista järjestöstrategiaa on ollut suunnittelemassa lähes 600 eri toimijaa. (Lapin liitto 2014, 4.) Pääperiaatteena suunnittelussa oli ottaa huomioon Lapin pitkät välimatkat sekä järjestöjen välinen yhteistyö. (Lapin liitto 2014, 16.)

Järjestöstrategian ydinajatus on, että järjestöt kuuluvat kaikille – myös Lapissa, pitkistä välimatkoista huolimatta. Pitkän aikavälin tavoite onkin saada järjestöt näkyvimiksi sekä osaksi ihmisten jokapäiväistä elämää. Lyhyen aikavälin tavoitteet on jaettu neljään osaan, joiden kautta pyritään kohti vuoden 2030 visiota. Ensimmäinen tavoite korostaa järjestöjen elinvoimaisuuden säilyttämistä ja jossa korostuu uusien toimintatapojen ja järjestötoiminnan toiminnan ja voimavarojen lisääminen. Se keskittyy muun muassa sähköisen viestinnän ja tiedottamisen lisäämiseen, lapsille ja nuorille suunnatun toiminnan kehittämiseen sekä vapaaehtoisten huomioimiseen entistä paremmin. Kaikille tavoitteille on maakunnittain sovittu toimijat, jotka huolehtivat tavoitteiden täyttämisestä. (Lapin liitto 2014, 48.)

Toinen lyhyen aikavälin tavoite keskittyy järjestöjen näkyvyyteen ja kuuluvuuteen erityisesti rajojen lähetyvillä. Se keskittyy järjestöjen väliseen yhteistyöhön sekä myös omalta osaltaan järjestöjen näkyvyyteen ja kuuluvuuteen. (Lapin liitto 2014,

50.) Tavoite kannustaa myös eri kulttuureja yhteistyöhön ja vuoropuheluun. (Lapin liitto 2014, 51).

Kolmas tavoite keskittyy järjestöjen mukana tuomaan hyvinvointiin ja yhteiseen tekemiseen sen hyväksi. Se keskittyy myös vuoropuheluun järjestötoimintaa rahoittavien tahojen kanssa. (Lapin liitto 2014, 52.) Myös kuntien ja järjestöjen suunnitelmallista yhteistyötä korostetaan. Järjestöt pyritään saamaan osaksi kuntien tekemää toimintastrategiaa sekä integroitumaan hyvinvointia koskeviin suunnitelmiin. (Lapin liitto 2014, 52.) Kolmannessa tavoitekohdassa pyritään myös lisäämään järjestöjen ja oppilaitosten suunnitelmallista yhteistyötä esimerkiksi työässäoppimisjaksojen muodossa. Pyritään saamaan järjestöt osaksi opetus-suunnitelmia. Myös yhteistyöhön sosiaali- ja terveyshuollon kanssa tullaan lisäämään. (Lapin liitto 2014, 53.) Neljäs tavoite pureutuu järjestöjen osaamisen ja uudistumisen kehittämiseen erityisesti hyvinvoinnin näkökulmasta. Siinä pyritään myös lisäämään järjestöjen tietoa ja taitoa osallistua erilaisiin hankkeisiin sekä järjestötoiminnan eri rahoitusmahdollisuuksiin. (Lapin liitto 2014, 53.)

Järjestöjen rooli voi olla hyvinkin monimuotoinen erityisesti pienillä paikkakunnilla. Mielenterveystyössä sen rooli voi olla suurimmilta osin vertaistukityötä kun taas esimerkiksi lapsi- ja nuorisotyössä järjestöjen ja kolmannen sektorin rooli voi olla merkittävä palveluidentarjoajana. Vanhustyössä taas järjestöt ja kolmas sektori ovat usein mukana sekä vapaaehtoistyönä että palveluntarjoajana. (Pihlaja 2010a, 36.)

Pihlajan (2010) tutkimuksessa näkyy selkeästi ero myös siinä, miten järjestöjen tekemä työ eri maakunnissa nähdään. Harvaan asutuilla paikkakunnilla järjestötyö ja kolmannen sektorin tekemä työ nähdään enemmän vapaaehtoistyönä ja kyläläisten kesken tehtävänä talkootyönä, kun taas suurempien kaupunkien silmissä järjestötyö on ollut jo pitkään isojen järjestöjen taholta tapahtuvaa palveluntarjoamista. Tutkimuksissa nousee myös esille kolmannen sektorin ja järjestöjen käsitteiden määrittämisen haastavuus. (Pihlaja 2010b, 40.) Kolmannen sek-

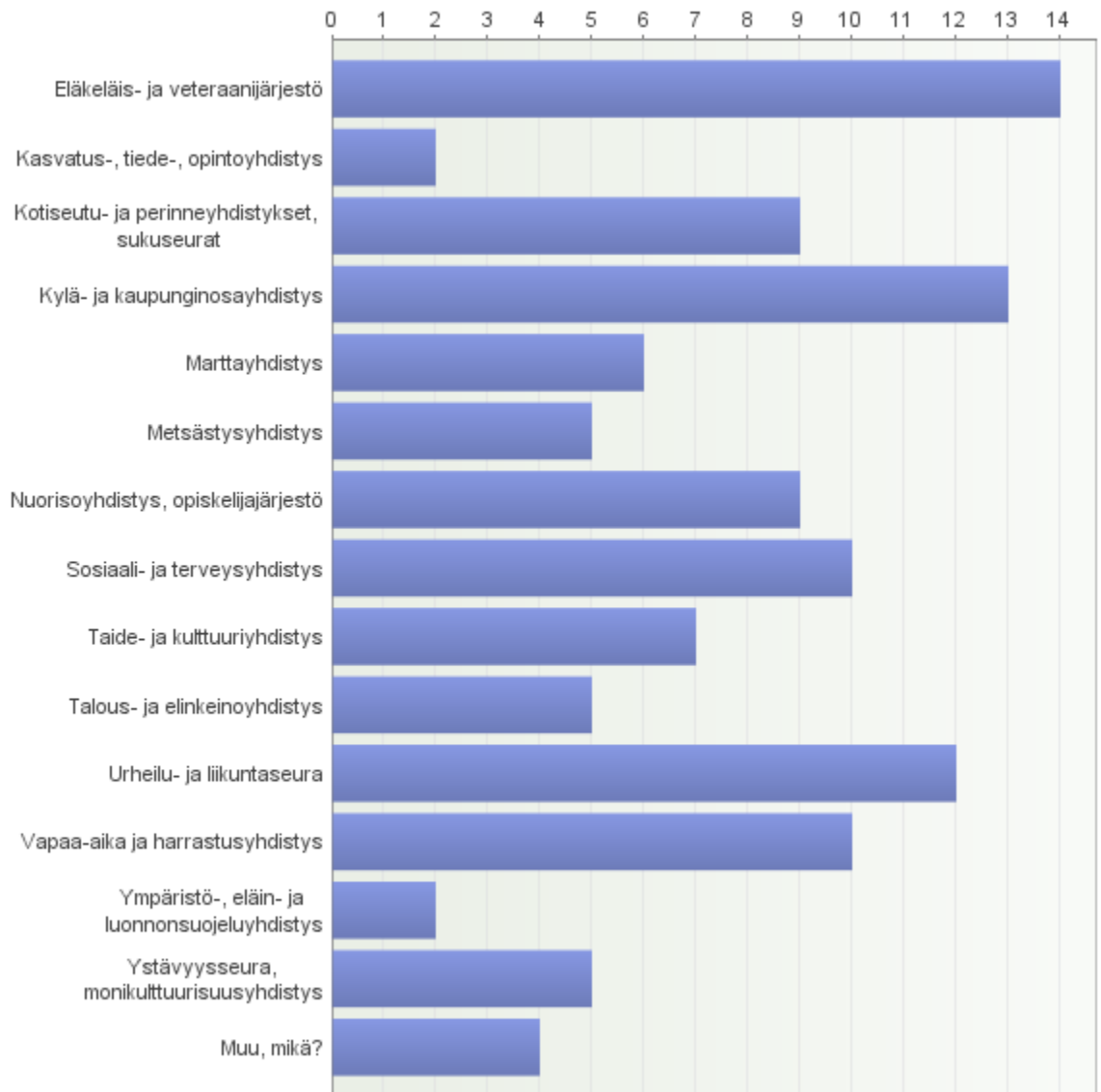
torin toimintaa maakunnissa jarruttavat rahoitusongelmat sekä väestön ikääntyminen sekä pienet väkiluvut. Varsinkin ikääntyvä väestö aiheuttaa haasteita järjestöjen jatkuvuudelle. (Pihlaja 2010a, 42.)

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselyymme vastasi 14 kuntaa, jotka olivat Enontekiö, Inari, Keminmaa, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki sekä Ylitornio. Webropol-kyselylomakkeen avulla kokosimme kuntien vastaukset yhdeksi lomakkeeksi (Liite 3). Kyselylomakkeen vastausten perusteella ainoastaan Savukosken kunnalla voidaan ajatella olevan järjestökoordinaattori. Siellä ”koordinointi on nuorisosihteerin tehtävän kuvauksessa”.

Jokaisessa kyselyyn vastanneessa kunnassa tehdään yhteistyötä järjestöjen kanssa (Kuvio 1). Eniten sitä on eläkeläis- ja veteraanijärjestöjen kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään paljon kylä- ja kaupunginosayhdistysten kanssa, urheilu- ja liikuntaseurojen, vapaa-aika ja harrastusyhdistysten sekä sosiaali- ja terveisyhdistysten kanssa. Avoimeen vastauskenttään kunnat kirjoittivat tekevänsä yhteistyötä myös Vapaapalokunnan, metsästysseurojen, Saamelaisyhdistyksen sekä 4H-yhdistysten kanssa.

Suuri osa kunnista listasi tärkeimmiksi yhteistyökumppaneikseen urheilu- ja liikuntaseurat, kylä- ja kaupunginosayhdistykset sekä vapaa-aika- ja harrastusyhdistykset. Vain viisi vastaajakuntaa valitsi sekä eläkeläis- ja veteraanijärjestöt että sosiaali- ja terveisyhdistykset tärkeimmiksi yhteistyökumppaneikseen. Vastaajakunnissa kuntien ja järjestöjen välinen yhteistyö koskee suurimmaksi osaksi kunnan tilojen käyttöä ja vuokrausta sekä tapahtumia ja toiminta-avustuksia.

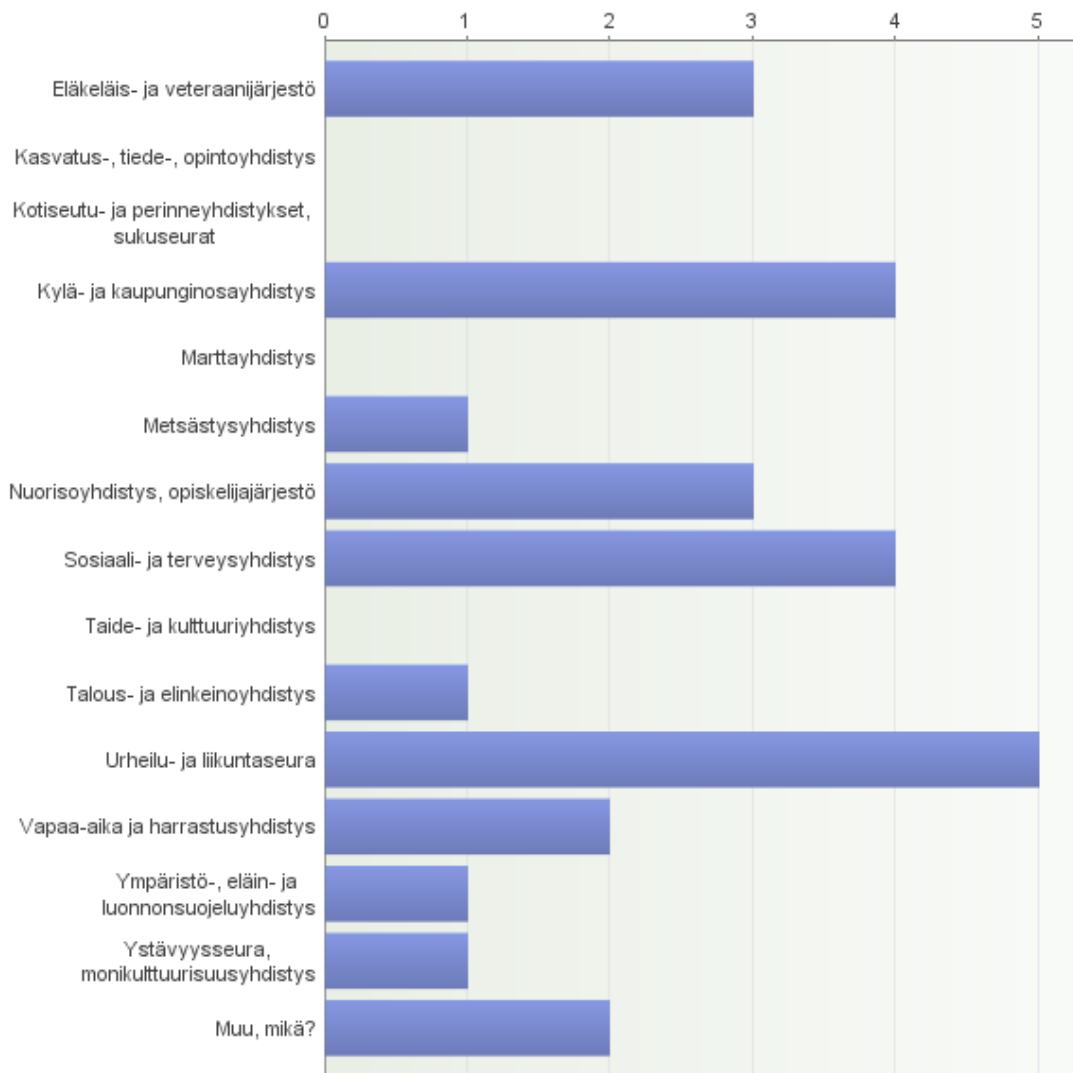

Kuvio 1. Kuntien ja järjestöjen välinen yhteistyö

Sopimuksellista kumppanuutta järjestöjen kanssa tekevät vastaajista kaksitoista kuntaa (Kuvio 2). Kunnista Pelkosenniemi ja Muonio eivät vastanneet tähän kysymykseen, joten oletamme, että näissä kunnissa ei ole järjestöjen kanssa sopimuksellista kumppanuutta järjestöjen kanssa.

Eniten sopimuksellista kumppanuutta tehdään urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa. Myös kylä- ja kaupunginosayhdistysten sekä sosiaali- ja terveysyhdis-

tysten kanssa kumppanuutta on usealla kunnalla. Avoimen kysymyksen perusteella kumppanuutta on myös Vapaapalokunnan ja 4H-yhdistysten kanssa. Useassa kunnassa kumppanuus koskee kehittämishankkeita, kunnan tilojen käyttöä ja vuokrausta, palvelutuotantoa ja tapahtumia. Avoimen vastauksen kohdassa esille nousi myös kerhotoiminta. Pelkosenniemi, Muonio, Kolari ja Sodankylä jättivät vastaamatta tähän kysymykseen.

Kuvio 2. Kuntien ja järjestöjen välinen kumppanuus

Avoimeen kysymykseen, millaista yhteistyötä kunnat haluaisivat järjestöjen kanssa tehdä, vastasi kymmenen kuntaa. Kunnat olisivat halukkaita tekemään monipuolista yhteistyötä järjestöjen kanssa. Kuntien mukaan yhteistyö voisi koskea esimerkiksi lasten ja nuorten kerhotoimintaa, tapahtumia ja edunvalvontaa.

Esille nousi konkreettisia toiveita niin yhteistyön muodosta kuin siitä, millaista yhteistyön tulisi olla.

"Esim. tapahtumissa, edunvalvontatyössä, liikuntatoimessa, tukena peruspalveluissa, perinnetiedon keräämisessä."

"Tiiviimpää käytännön konkreettista osallistamista."

"Tapahtumien yhteyteen erilaisia aktiviteettejä ostopalveluperiaatteella."

"Vuorovaikutteista ja tarpeen mukaista, nk. järkevää toimintaa josta on hyötyä molemmiin puolin."

Kunnat toivat vastauksissaan esille myös järjestöjen merkityksen kasvun kunnissa sekä kuntien ja järjestöjen välisen yhteistyön ja kumppanuuden lisääntymisen.

"Kolmannen sektorin toimijoiden merkitys tulee korostumaan erityisesti sosiaali- ja terveystoimessa."

"Tavoitteenamme on päästä kaupunkistrategian painopistealueiden mukaiseen kumppanuusyhteistyöhön järjestöjen kanssa. Olemme lähiaikoina uusimassa avustuskäytäntöjämme."

"Vapaaehtoistoiminnan ja yhteiskuntaosallisuuden yhdessä kehittäminen ovat tärkeitä osa-alueita. Järjestöt voisivat osallistua myös nykyistä monipuolisemmin alueelliseen kehittämistoimintaan."

"Koulujen kerhotoiminnan järjestämiseen kaivattaisiin enemmän kolmatta sektoria (yhdistyksiä ja järjestöjä)--."

Uskomme, että Lapin kunnissa tapahtuva väestön ikääntymisestä johtuen eläkeläis- ja veteraanijärjestöt olivat ainoa järjestötoimiala, jonka kanssa jokaisella kunnalla oli yhteistyötä. Kunnat eivät kuitenkaan listanneet niitä tärkeimmiksi yhteistyökumppaneikseen.

Kasvatus-, tiede-, opintoyhdistysten sekä ympäristö-, eläin- ja luonnonsuojeluyhdistysten kanssa yhteistyö on kunnissa vähäistä. Pohdimme, voisiko tämä johtua siitä, että varsinkin pienemmillä maaseutupaikkakunnilla tällainen järjestötoiminta on vähäistä tai sitä ei ole ollenkaan. Myöskään sosiaali- ja terveysyhdistysten kanssa yhteistyötä ei tehty joka kunnassa ja vain viisi kuntaa listasi ne tärkeimmiksi yhteistyökumppaneikseen. Koemme, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen rooli on julkisvaroin järjestettyjen sosiaali- ja terveyspalveluiden rinnalla merkittävä, ja että tulevaisuudessa yhteistyö myös näiden toimialan järjestöjen kanssa tulee kasvamaan.

Sopimuksellista kumppanuutta koskevaan kysymykseen vastaukset olivat hyvin hajanaisia. Tästä teimme johtopäätöksen, että sopimuksellista kumppanuutta tehdään kunnissa vähemmän kuin yhteistyötä eri järjestöjen kanssa. Usealla kunnalla kumppanuus koski vain yhden toimialan järjestöjä. Sopimuksellista kumppanuutta on Lapin kahdessatoista kunnassa. Sitä tehdään eniten urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa. Lähes yhtä paljon sopimuksellinen kumppanuutta tehdään kylä- ja kaupunginosayhdistystoiminnan sekä sosiaali- ja terveysyhdistysten kanssa.

Vastausten perusteella sopimuksellinen kumppanuus koskee suurimmaksi osaksi kunnan tilojen käyttöä ja vuokrausta, kehittämishankkeita, palvelutuotantoa ja tapahtumia. Urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa kunnilla oli eniten sopimuksellista kumppanuutta. Uskomme, että tämä selittää myös sen, että sopimuksellinen kumppanuus liittyy useimmilla kunnilla tilojen käyttöön ja vuokraukseen. Uskomme sosiaali- ja terveysyhdistysten kanssa tehtävän sopimuksellinen kumppanuuden koskevan palveluntuotantoa sekä kehittämishankkeita, vaikka järjestöjen roolia palvelujen tuottajina ei maaseutukunnissa koeta realistisena muun muassa toimijoiden pienen määrän vuoksi (Pihlaja 2010a, 9). Uskomme, että

kylä- ja kaupunginosayhdistysten kanssa kumppanuuden koskevan tapahtumien järjestämistä.

Keräämämme aineiston perusteella tulimme siihen johtopäätökseen, että Lapin kunnissa tehdään melko paljon yhteistyötä eri järjestöjen kanssa ja järjestöjen rooli kunnan toimijana nähdään merkittävänä ja kasvavana, kuten vastauslomakkeesta käy ilmi. Sopimuksellista kumppanuutta on Lapin kunnissa vielä melko vähän. On kuitenkin todennäköistä, että myös kumppanuus eri järjestöjen kanssa lisääntyy tulevaisuudessa, kuten eräs vastauslomakkeessa käy ilmi.

”Kunnan ja järjestöjen yhteistyön kehittämisessä on tärkeää edetä kohti kumppanuutta. Kokeillaan käytännössä uusia toimintamalleja sekä myös jakaa resursseja. Myös sopimus pohjaisen kumppanuuden laajemmasta kehittämisestä on keskusteltu.”

8 POHDINTA

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen sen ajankohtaisuuden sekä hyödynnettävyyden vuoksi. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen kaikille myös tulevaisuudessa on Suomessa haaste, johon pyritään vastamaan jakamalla vastuuta hyvinvoinnin toteuttamisesta julkisen sektorin lisäksi myös muille yhteiskunnan toimijoille, yhteisöille sekä kansalaisille.

Lähdimme opinnäytetyössämme liikkeelle toimeksiantajalta saatujen tutkimuskysymysten pohjalta. Päätimme hankkia vastauksen niihin Webropol-kyselylomakkeen avulla, jonka teimme toimeksiantajamme toiveiden mukaisesti. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat mielestämme selkeitä ja niiden pohjalta kyselylomakkeen suunnittelu oli melko helppoa. Lisäksi saimme toimeksiantajaltamme valmiita kysymyksiä, joihin he toivovat vastausta. Muilta osin toimeksiantajamme antoi meille vapaat kädet toteuttaa opinnäytetyö parhaalla katsomallemme tavalla.

Haasteena opinnäytetyöprosessissamme oli löytää kunnista oikeat henkilöt vastaamaan kyselyymme. Tätä osasimme kuitenkin odottaa. Kuntien työntekijöiden suhtautuminen opinnäytetyömme aiheeseen oli vaihtelevaa. Vaikka muutama vastaaja suhtautui opinnäytetyömme aiheeseen mielenkiinnolla ja tiedostivat aiheen tärkeyden, useimmat kuntien yhteyshenkilöt olivat hyvinkin epävarmoja oikean vastaajan löytymisestä sekä hänen kyvystään vastata kysymyksiimme.

Vastaajien löytämisen haasteellisuus vahvisti mielipidettämme opinnäytetyömme aiheen ajankohtaisuudesta sekä tarpeellisuudesta. Uskomme, että aiheemme on melko haastava, sillä tieto kuntien ja järjestöjen välisistä yhteistyökuvioista on hajautettuna kunnan eri toimijoille eikä tieto löydy ainakaan helposti mistään kootuna. Tähän tarkoitukseen kunnassa olisi hyvä olla järjestökoordinaattori. Lisäksi järjestökentän ja kuntien välinen rajapinta on vielä epäselvä. Sopimuksellisella yhteistyöllä eri toimijoiden tehtävät selkeytyisivät ja lisäksi yhteisten tavoitteiden jäsentäminen tekisi niiden saavuttamisesta helpompaa.

Olisimme toivoneet vastaukset jokaiselta kunnalta, jotta toimeksiantajamme hyötyisi työstämme mahdollisimman paljon. Vastausprosentti oli työssämme kuitenkin melko hyvä ja saimme hieman nostettua sitä muistuttamalla vastaajia kyselylomakkeestamme. Lähetämme saamamme vastauslomakkeet Sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry:lle, joka tulee käyttämään keräämämme aineistoa järjestökuntayhteistyön kehittämisessä ja hyvien järjestökuntayhteistyön toimintamallien levittämisessä. Tulosten avulla vaikuttamistyötä voi helposti kohdentaa sellaisiin kuntiin, joissa sopimuksellista yhteistyötä ei ole ollenkaan tai se on vähäistä.

Mielestämme teoriaosuuden tekeminen ensin loi hyvän pohjan opinnäytetyön käytännön osuuden suunnittelemiselle sekä ymmärtämiselle. Olemme pyrkineet käyttämään opinnäytetyössämme selkeää kieltä sekä kunnioittamaan käyttämiämme lähteitä käyttämällä lähdeviitteitä. Työskentelymme opinnäytetyöprosessin aikana sujui hyvin ja aihe oli sopiva parityöskentelyyn. Odottelimme melko kauan kuntien vastauksia kyselylomakkeeseen, minkä vuoksi meille tuli loppua kohden hieman kiire. Lisäksi aikataulujen yhteensovittaminen harjoittelun ja muiden opintojen päälle toi työskentelyyn omat haasteensa.

Yhteiskunnan rakenteellisten muutosten seurauksena järjestöjen rooli paikallisen tason hyvinvointipolitiikan tuottajana sekä turvaajana on kasvamassa. Kolmannen sektorin merkitys erityisesti sosiaalipalvelujen tuottajina korostuvat sillä kuntien omat resurssit pienenevät. Uskomme, että Lapin maakunnassa, jossa ikärakenne ja huoltosuhde muuttuvat, kolmannen sektorin rooli ihmisten hyvinvoinnin turvaajana korostuu erityisesti ikääntyneille kohdennettujen palvelujen tuottamisessa.

Lapissa kuntakoot kasvavat, väestö vähenee, ikärakenne, huoltosuhde sekä palvelujen tarve muuttuu. Näin ollen järjestöjen merkitystä paikallisen tason toimijoina sekä kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä tulisi kunnissa korostaa nykyistä enemmän. Järjestöjä ja kolmatta sektoria ei kuitenkaan tulisi ajatella julki-

sen sektorin korvaajana. Kuntien ja järjestöjen tulisi toiminnassaan pyrkiä tasapainoon, jossa järjestöjen rooli pysyisi kohtuullisena ja molempien toimijoiden asi-
antuntevuus tulisi parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnettyä.

LÄHTEET

- Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Ahola, M. 2015. Kuntien ja järjestöjen väliset kumppanuussopimukset Lapissa - opinnäytetyö. Email silja.junes(at)edu.lapinamk.fi 3.5.2015.
- Haikara, P. & Maijanen, H. 2014. Kumppanuuskäsikirja - näkökulmia monitoimijaisen yhteistyön kehittämiseen. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu A. 2014:8.
- Harju, A. 2015. Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö. Hakupäivä 18.6.2015. <http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_maaritelma_ja_sisalto>
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Dark Oy.
- Hautamäki, A. (toim.) 2008. Muutoksen Suomi. Helsinki: Lönnberg painot.
- Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helander, V. 2004. Paikallisyhdistykset kunta-areenalla. KuntaSuomi –tutkimuksia 2004:45. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Hietanen, E., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. 2000. The third sector in Finland. Review to research of the Finnish third sector. The Finnish Federation for Social Welfare and Health University of Lapland. Helsinki: Hakapaino.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hokkanen, L., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. 1999. Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eronen, A., Hakkarainen, T., Peltosalmi, J. & Särkelä, R. 2012. Järjestöbarometri 2012. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveystieteistä. Vaasa: FRAM.
- Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2011. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Koskiaho, B. 2014. Kumppanuuden sosiaalipolitiikka etsimässä. Setlementtijulkaisuja nro. 32.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 3.8.1992/733.
- Lapin Liitto 2014. Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategian 2030. Rovaniemi: Painatuskeskus Finland.
- Lappi.fi 2015. Lapin kunnat. Hakupäivä 24.11.2015.
< <http://www.lappi.fi/kunnat>>
- Lappilaiset.fi 2015. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Hakupäivä 27.3.2015. <<http://www.lappilaiset.fi/fi/latoimijat/layhdistyksetjaliitot/?toimija=lapin-sosiaali-ja-terveysturvayhdistys-ry>>
- Martin, M. & Palmgren, M. 2007. Järjestöyhteistyö Lapin läänin kunnissa, kuntakartoitus 2007. Lapin SOTE-järjestöjen yhteistyöhanke. Oulu: Multiprint Oy.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pihlaja, R. 2010a. Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 61. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Pihlaja, R. 2010b. Kolmas sektori maaseutukunnissa. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, kansalaisjärjestöteemaryhmä. Kunnallisalan kehittämissäätiö.
- Pihlajaniemi, T. 2006. Kuntarakenne murroksessa. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 53. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Pohjola, A. 2007. Eettisyys opinnäytetyössä. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Seppo, M. 2013. Kansalaisyhteiskunta nyt. Selvitys suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksistä, tilasta ja asemasta. Kepan taustaselvitykset 2012:38.
- Sosiaalihuoltoasetus 29.6.1983/607.
- Sosiaali- ja terveysministeriön, 2007. Hyvinvointi 2015 -ohjelma. Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3.
- Suomen kuntaliitto 2009. Kuntalaisen paras. Uudistuvat lähipalvelut. Helsinki: Star offset.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Keskeisiä käsitteitä. Hakupäivä 11.10.2015. <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Sosiaalinen pääoma. Hakupäivä 11.9.2015. <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/sosiaalinen-paaoma>>

Tilastokeskus 2015. Yksityinen sektori. Hakupäivä 28.7.2015. <http://www.stat.fi/meta/kas/yksityinen_sekt.html>

Vuorinen, M., Särkelä, R., Perälähti, A., Peltosalmi, J. & Londén, P. 2004. Paikansa pitävät. Sosiaali- ja terveysturvajärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali- ja terveysturvajärjestöjen keskusliitto ry. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Liite 3. Kyselylomakkeen vastaukset

Liite 1 Saatekirje

Kuntien ja järjestöjen väliset kumppanuussopimukset Lapissa

Arvoisa vastaanottaja,

Olemme Lapin Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutuslinjan sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötämme ja aiheenamme on tutkia Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen kumppanuussopimuksia. Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Tutkimme opinnäytetyössämme kaikkien Lapin kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välisiä yhteistyösopimuksia.

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. haluaa saada selvityksen siitä, millaiselta Lappi näyttää sopimuksellisen järjestöyhteistyön näkökulmasta. Pyrimme selvittämään onko kuntien ja järjestöjen välisten yhteistyösopimusten solmimisessa alueellisia eroavaisuuksia, sekä löytyykö sopimuksellisia eroja eri järjestötyyppien välillä. Emme tule tarkastelemaan yksittäisten sopimusten sisältöjä, vaan haluamme selvittää kuntien ja niissä toimivien järjestöjen välisiä yleisimpiä sopimuskäytänteitä.

Työmme on tarkoitus valmistua vuoden 2015 aikana ja se julkaistaan osoitteessa www.theseus.fi. Toimeksiantajamme hyödyntää herättyä tutkimustietoa järjestökuntayhteistyön kehittämisessä ja hyvien järjestökuntayhteistyön toimintamallien levittämisessä. Opinnäytetyömme avulla selviää, missä Lapin alueilla kuntien ja järjestöjen yhteistyö on jo sopimuksellista.

Olkaa hyvä ja ottakaa meihin yhteyttä jos haluatte lisätietoja.

Kiitämme vastauksestanne jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Silja Junes
xxxxx.xxxxx@edu.lapinamk.fi
puh. xxx xxx xxxx

Riikka Kesonen
xxxxxx.xxxxxxx@edu.lapinamk.fi
puh. xxx xxx xxxx

Liite 2 1(4) Kyselylomake

Kuntien ja järjestöjen väliset kumppanuussopimukset Lapissa

1. Kunta:

2. Onko kunnassanne järjestökoordinaattoria, joka vastaa kuntien ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä?

- Kyllä
 Ei

3. Minkä toimialan järjestöjen kanssa kunnassanne tehdään yhteistyötä?

- Eläkeläis- ja veteraanijärjestö
 Kasvatus-, tiede-, opintoyhdistys
 Kotiseutu- ja perinneyhdistykset, sukuseurat
 Kylä- ja kaupunginosayhdistys
 Marttayhdistys
 Metsästisyhdistys
 Nuorisoyhdistys, opiskelijajärjestö
 Sosiaali- ja terveysyhdistys
 Taide- ja kulttuuriyhdistys
 Talous- ja elinkeinoyhdistys
 Urheilu- ja liikuntaseura
 Vapaa-aika ja harrastusyhdistys
 Ympäristö-, eläin- ja luonnonsuojeluyhdistys
 Ystävyysseura, monikulttuurisuusyhdistys

Muu, mikä?

Liite 2 2(4)

4. Minkä toimialan järjestöjen kanssa kunnallanne on sopimuksellista kumppanuutta?

- Eläkeläis- ja veteraanijärjestö
- Kasvatus-, tiede-, opintoyhdistys
- Kotiseutu- ja perinneyhdistykset, sukuseurat
- Kylä- ja kaupunginosayhdistys
- Marttayhdistys
- Metsästysyhdistys
- Nuorisoyhdistys, opiskelijajärjestö
- Sosiaali- ja terveysyhdistys
- Taide- ja kulttuuriyhdistys
- Talous- ja elinkeinoyhdistys
- Urheilu- ja liikuntaseura
- Vapaa-aika ja harrastusyhdistys
- Ympäristö-, eläin- ja luonnonsuojeluyhdistys
- Ystävyyssseura, monikulttuurisuusyhdistys

Muu, mikä?

5. Minkä toimialan järjestöt ovat kunnallenne tärkeimpiä yhteistyökumppaneita? (valitse kolme tärkeintä)

- Eläkeläis- ja veteraanijärjestö
- Kasvatus-, tiede-, opintoyhdistys
- Kotiseutu- ja perinneyhdistykset, sukuseurat
- Kylä- ja kaupunginosayhdistys
- Marttayhdistys
- Metsästysyhdistys
- Nuorisoyhdistys, opiskelijajärjestö

Liite 2 3(4)

- Sosiaali- ja terveysyhdistys
 - Taide- ja kulttuuriyhdistys
 - Talous- ja elinkeinoyhdistys
 - Urheilu- ja liikuntaseura
 - Vapaa-aika ja harrastusyhdistys
 - Ympäristö-, eläin- ja luonnonsuojeluyhdistys
 - Ystävyyssseura, monikulttuurisuusyhdistys
 - Muu, mikä?
 -
-

6. Nimeä järjestöt, joiden kanssa kunnassanne tehdään eniten yhteistyötä:

7. Kunnan ja järjestöjen välinen yhteistyö koskee:

- Kehittämishankkeita
- Koulutuksi
- Kunnan tilojen käyttöä ja vuokrausta
- Kuntalaisten osallisuuden edistämistä (esim. kuulemiset, kokemukselliset asi-
antuntijat)
- Palvelutuotantoa
- Strategista suunnittelua (esim. hyvinvointikertomus, mielenterveys- ja päihde-
suunnitelma)
- Tapahtumia
- Tiedotusta ja markkinointia
- Tilasto- ja kokemustiedon keräämistä
- Toiminta-avustuksia
- Työllistämistä
- Vaikuttamista (esim. edunvalvonta)

Liite 2 4(4)

Vapaaehtois- ja vertaistoimintaa

Muuta, mitä?

8. Kunnan ja järjestöjen välinen sopimuksellinen kumppanuus koskee:

Kehittämishankkeita

Koulutuksia

Kunnan tilojen käyttöä ja vuokrausta

Kuntalaisten osallisuuden edistämistä (esim. kuulemiset, kokemukselliset asiantuntijat)

Palvelutuotantoa

Strategista suunnittelua (esim. hyvinvointikertomus, mielenterveys- ja päihdesuunnitelma)

Tapahtumia

Tiedotusta ja markkinointia

Tilasto- ja kokemustiedon keräämistä

Toiminta-avustuksia

Työllistämistä

Vaikuttamista (esim. edunvalvonta)

Vapaaehtois- ja vertaistoimintaa

Muuta, mitä?

9. Millaista yhteistyötä kuntanne haluaisi tehdä järjestöjen kanssa?

Liite 3 1(8) Vastausten koontilomake

Lapinkuntienkumppanuussopimukset

1. Kunta:

Vastaajien määrä: 14

SAVUKOSKI (Sivistystoimi)

=>koordinointi on nuorisosihteerin tehtäväkuvauksessa.

Pelkosenniemi

Tornion kaupunki

Tervola

Salla

Kolari

Utsjoki

Rovaniemen kaupunki

Ylitornion kunta

Enontekiö

Muonio

Inarin kunta

Sodankylä

Keminmaa

2. Onko kunnassanne järjestökoordinaattoria, joka vastaa kuntien ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä?

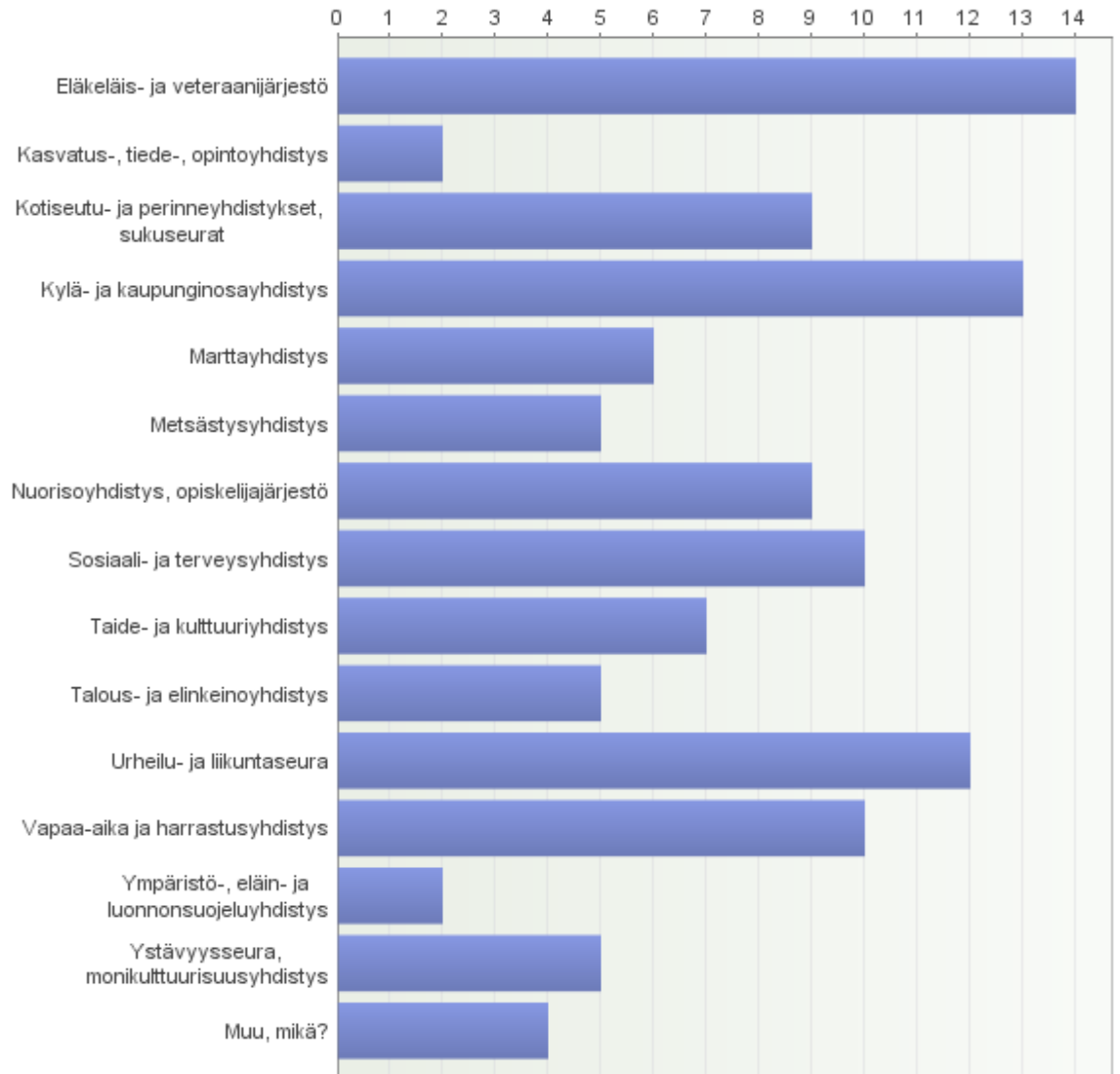
Vastaajien määrä: 14

Liite 3 2(8)

3. Minkä toimialan järjestöjen kanssa kunnassanne tehdään yhteistyötä?

Vastaajien määrä: 14

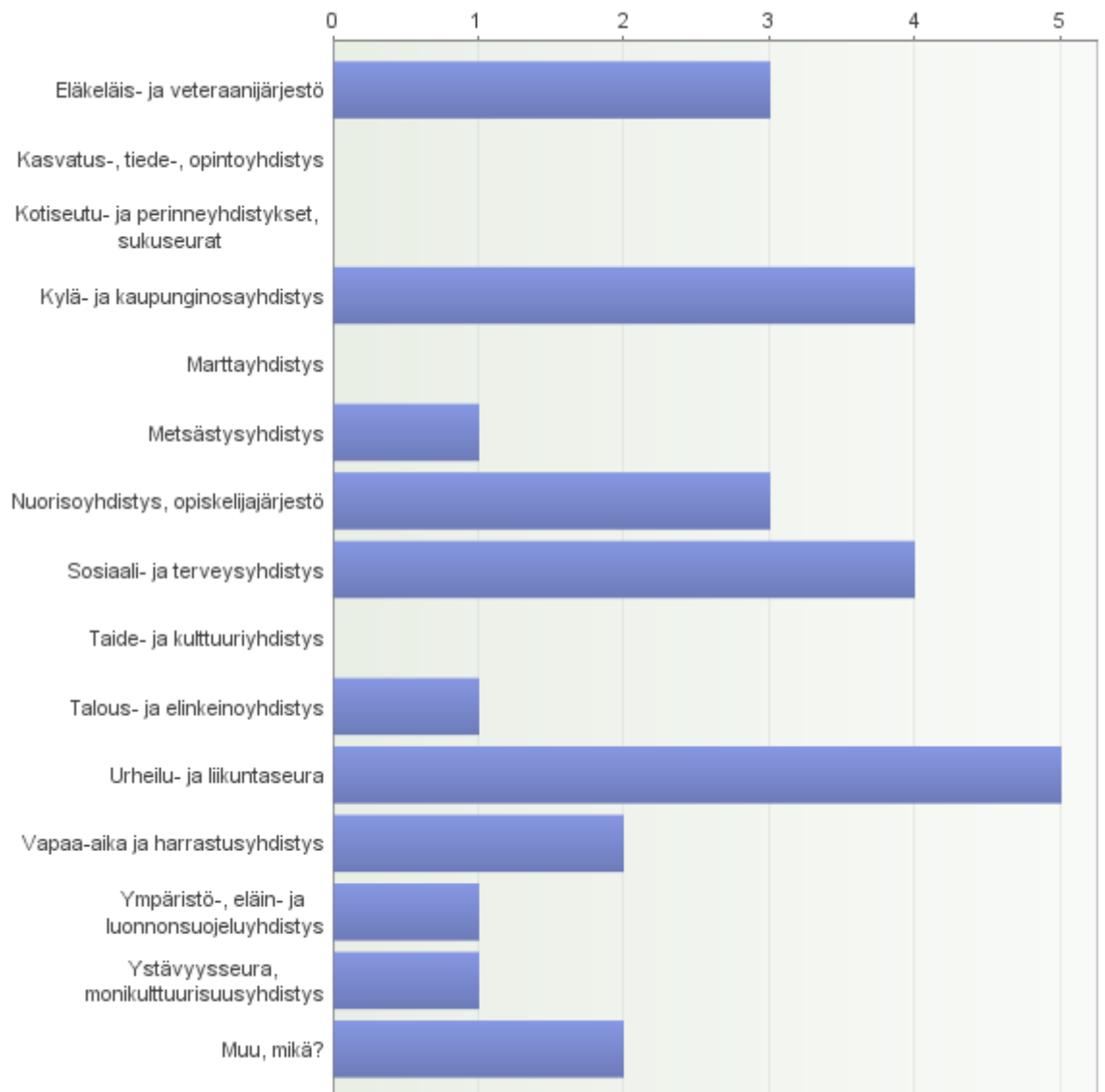
Avoimet vastaukset: Muu, mikä?

- VPK
- metsästys seurat
- Saamelaisyhdistys
- 4 H yhdistys

Liite 3 3(8)

4. Minkä toimialan järjestöjen kanssa kunnallanne on sopimuksellista kumppanuutta?

Vastaajien määrä: 12

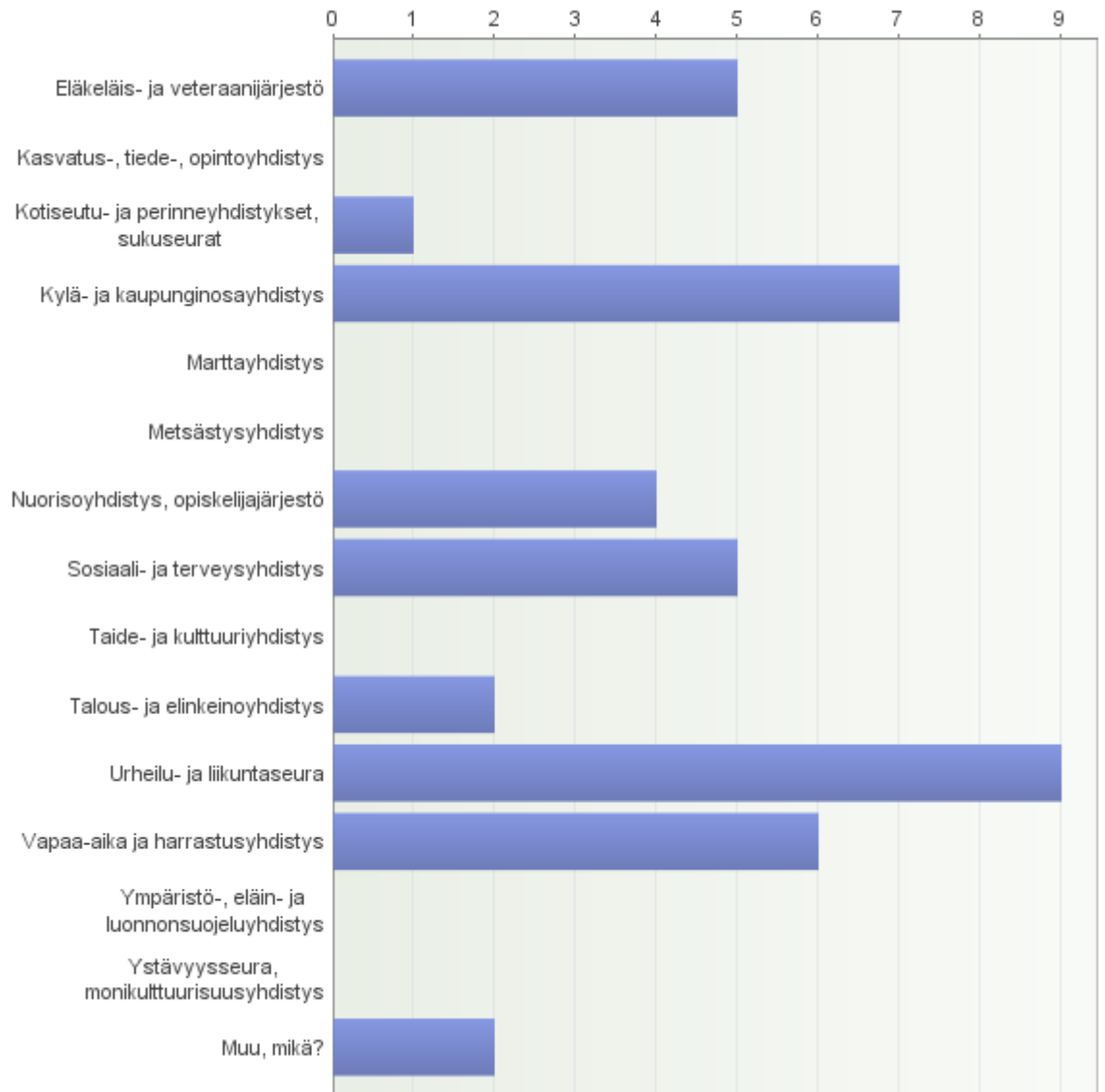
Avoimet vastaukset: Muu, mikä?

- VPK
- 4 H yhdistys

Liite 3 4(8)

5. Minkä toimialan järjestöt ovat kunnallenne tärkeimpiä yhteistyökumppaneita?
(valitse kolme tärkeintä)

Vastaajien määrä: 14

Avoimet vastaukset: Muu, mikä?

- VPK
- 4 H yhdistys

Liite 3 5(8)

6. Nimeä järjestöt, joiden kanssa kunnassanne tehdään eniten yhteistyötä:

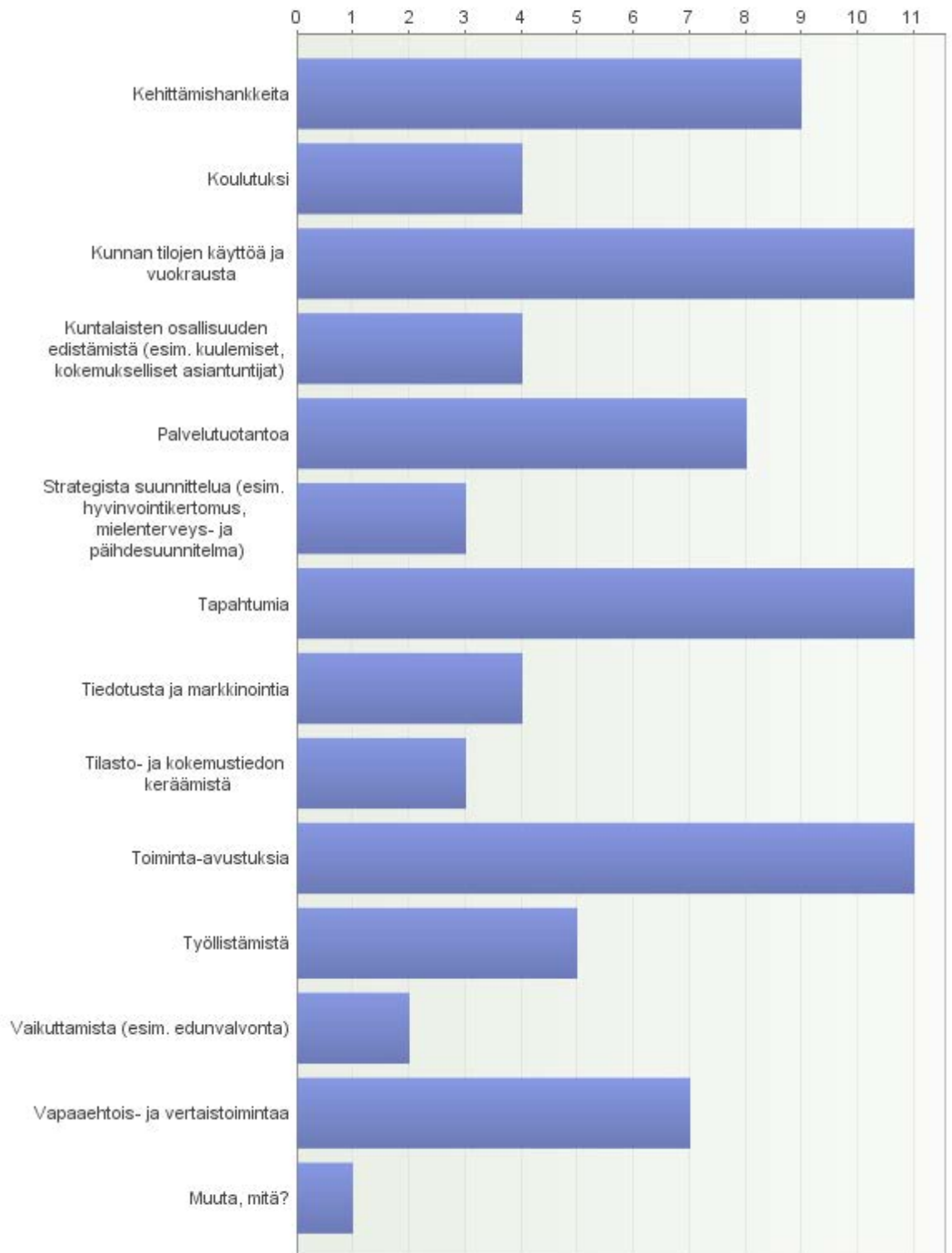
Vastaajien määrä: 12

- Savukosken Kuohu, Savukosken VPK, Partiolippukunta "Korvatunturin Kävijät", Savukosken Latu, 4H, Savukosken eläkeläiset, Korvatunturin Kalastajat
- Pelkosenniemen MLL, Eläkeliitti Pelkosenniemen yhdistys ja Metsästysseurat ja VPK.
- Yhdistysten tuki Majakka ry, 4H -yhdistys, MLL, Perekiden Talo-yhdistys, paikalliset urheilu- ja liikuntayhdistykset esim Tornion palloveikot, TP -47, yrittäjäyhdistys. Lisäksi yhteistyötä tehdään erilaisten tapahtumien järjestelyjen yhteydessä tapahtuman aiheen mukaisesti siihen liittyvien yhdistystoimijoiden kanssa esim. Martat, SPR, Vapepa, Tanssii tätien kanssa yms.
- 4H-yhdistys, Spr, eläkeläisjärjestöt, kylätoimikunnat- ja yhdistykset
- sallan 4 h, salla seura ja sallan menokkaat (työttömien yhdistys)
- Vapaaehtoistoiminnan keskus Neuvokas/Rovaniemen Seudun Mielenterveysseura ry
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Rovaniemi
- 1. 4H
- 2. Ylitornion voimistelu ja liikunta, YliVoLi, urheilu/liikuntaseura
- 3. Aavasaksan urheilijat, AavU, urheiluseura
- 4. Aavasaksan Kisa, urheiluseura
- 5. Pekanpään maa- ja kotitalousseura
- 6. Museo ja kotiseutuyhdistys
- Hetan Hukat, SamiSoster, kyläyhdistykset, SPR:n paikallisyhdistys, Mll paikallisyhdistys, Hetan Musiikkipäivät ry., Tunturi-Lapin kehitys ry., kyläyhdistykset
- SPR, kyläyhdistykset (5 kpl)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (sopimus lasenhoitotoiminnan avustamisesta), paikalliset urheiluseurat suurimpina Lapin Sudet ja Inarin yritys, vapaa-ajan harrastusyhdistyksiä kuten tanssiseura Heinäkegät, Inarin työttömien yhdistys
- Liikunta,- nuoriso- ja kulttuurijärjestöjen kanssa. Niitä on useita.
- Keminmaan reserviläiset, reserviupseerit ja maanpuolustusnaiset (tapahtumat)
- Kyläyhdistykset (kehittämishankkeet)
- Liikuntaseurat kuten KemPa, Suunta 2000, Kisa, Aida
- Keminmaan eläkeläiset
- 4H-yhdistys
- Mannerheimin lastensuojeluliitto, paikallisyhdistys
- Keminmaan yrittäjäyhdistys

Liite 3 6(8)

7. Kunnan ja järjestöjen välinen yhteistyö koskee:

Vastaajien määrä: 14

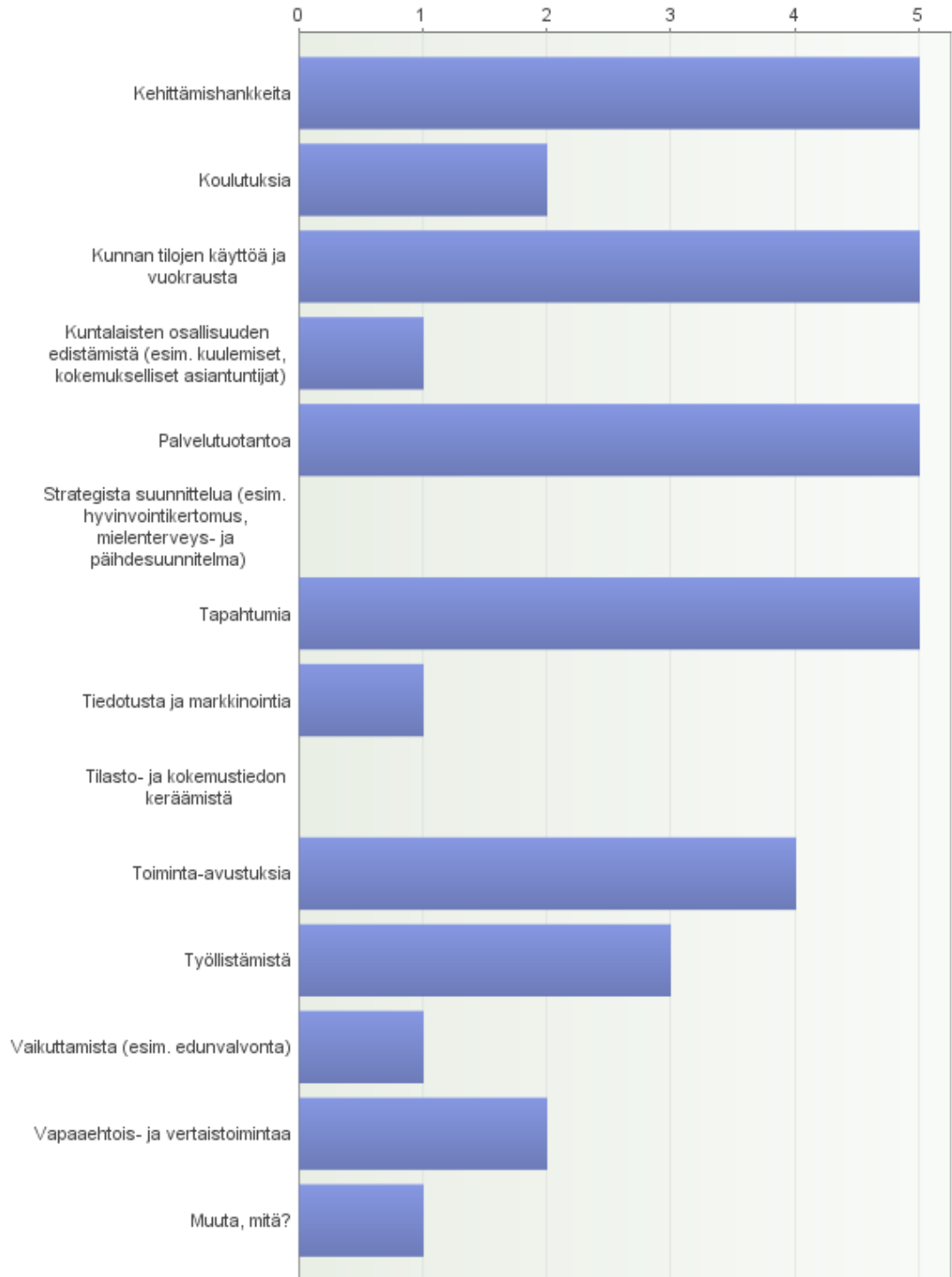
Avoimet vastaukset: Muuta, mitä?

- Kerhotoimintaa

Liite 3 7(8)

8. Kunnan ja järjestöjen välinen sopimuksellinen kumppanuus koskee:

Vastaajien määrä: 10

Avoimet vastaukset: Muuta, mitä?

- Kerhotoimintaa

Liite 3 8(8)

9. Millaista yhteistyötä kuntanne haluaisi tehdä järjestöjen kanssa?

Vastaajien määrä: 10

- Tapahtumien yhteyteen erilaisia aktiviteettejä ostopalveluperiaatteella. Kesäleiri-toimintaa ja kesäaktiviteetteja ostopalveluna. Lasten ja nuorten kerhotoimintaa ostopalveluina kouluvuoden aikana.
=>järjestöt voivat myös itse ehdottaa kunnalle, minkä jälkeen käydään neuvonpitoa toteuttamisesta.
- Vuorovaikutteista ja tarpeen mukaista nk. järkevää toimintaa josta on hyötyä molemmin puolin.
- Tavoitteenamme on päästä kaupunkistrategian painopistealueiden mukaiseen kumppanuusyhteistyöhön järjestöjen kanssa. Olemme lähiaikoina uusimassa avustuskäytäntöjämme.
- Järjestöjen tehtäviä ovat mm. yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä jäsenistön asiantuntemuksen ja tarpeiden välittäminen yhteisten asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Suoraa osallistumista kehittämällä tätä voidaan kehittää merkittävästi nykyisestä.
Kunnan ja järjestöjen yhteistyön kehittämisessä on tärkeää edetä kohti kumppanuutta. Kokeilla käytännössä uusia toimintamalleja sekä myös jakaa resursseja. Myös sopimus pohjaisen kumppanuuden laajemmasta kehittämisestä on keskusteltu.
Vapaaehtoistoiminnan ja yhteiskuntaosallisuuden yhdessä kehittäminen ovat tärkeitä osa-alueita. Järjestöt voisivat osallistua myös nykyistä monipuolisemmin alueelliseen kehittämistoimintaan.
- Koulujen kerhotoiminnan järjestämiseen kaivattaisiin enemmän kolmatta sektoria (yhdistyksiä ja järjestöjä) mukaan. Kerhojen sisältö voi olla melkein mitä vaan.
- Esim. tapahtumissa, edunvalvontatyössä, liikuntatoimiessa, tukena peruspalveluissa, perinnetiedon keräämistä
- Tiivimpää käytännön konkreettista osallistamista.
- Kolmannen sektorin toimijoiden merkitys tulee korostumaan erityisesti sosiaali- ja terveystoimessa.
- Tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämistä. Koulutus ja tiedotus tilaisuuksia.
- Kunnassa tehdään paljon yhteistyössä järjestöjen kanssa mm. tapahtumien järjestämisessä.